

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 63.

Tisdagen den 3 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter till

Svar å
interpellation.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna, som anförde: Herr Thore har i sin interpellation framställt följande tre spörsmål, nämligen:

1:o om avsikten vore att i och för minskande av minfaran genom förankrade minor i Kattegatt, snarast möjligt igångsätta ett förnyat svepningsarbete inom området för de tyska och engelska minfälten därstädes;

2:o om avsikten vore att omedelbart utsända ett eller flera av flottans fartyg för patrullering och oskadliggörande av minor inom området för den jutska strömmen väster om Skagen samt

3:o om åtgärder skulle snarast möjligt vidtagas i och för bottenvepning med trålfartyg efter minor inom för trålfisket viktiga områden i Kattegatt.

Interpellanten har sålunda visat på de tre huvudsakliga former, i vilka minfaran ännu kan framträda för sjöfarande och för fisket, nämligen genom förankrade minor (minfält, minlinjer), genom losslitna, drivande minor samt genom till botten sjunkna minor. Jag skall vid besvarande av interpellationen lämna en översikt för var och en av dessa tre olika former för minfaran.

1. Vad då först beträffar *förankrade minor*, så torde till en början få erinras därom, att av de minfält eller minlinjer, som under världskriget blivit av krigförande makter utlagda i de vårt land omgivande farvattnen, blevo en del officiellt kungjorda i samband med utläggandet, under det att andra utlades utan tillkännagivande. I vad mån de kungjorda minfält, som ännu icke blivit undanröjda, allt fortfarande kunna anses farliga för sjöfarten, kan ej med bestämdhet uppgivas, ty dels kunna en mängd minor genom

Svar å
interpellation.
(Forts.)

storm eller isens påverkan hava slitits från sina förankringar och drivit från fälten, och dels torde en hel del av dessa fält hava blivit endast i ringa utsträckning försedda med minor. Vad angår Kattegatt, så är numera — efter på senaste tid från Tyskland och England inkomna officiella underrättelser — kännedomen om därstädes på sin tid utlagda mineringar tämligen säker.

Enligt de från England inkomna meddelandena av den 12 mars 1919 har sålunda i Kattegatt utlagts två minfält, ett nordligare strax ost om Herthas Flak om två linjer, och ett sydligare väst om Tistlarna, likaledes om två minlinjer. Minlinjerna vid Herthas Flak innehöllo tillsammans 654 minor, lagda på 10 till 20 meters djup och de vid Tistlarna 699 minor på 10 meters djup. De tyska meddelandena av den 16 april 1919 innehålla, att fem linjer blivit lagda med tillsammans 940 minor på tre meters djup över och på ömse sidor om de engelska linjerna vid Herthas Flak i sträckningen från Aalnbekbukten mot Marstrand.

Under månaderna maj—november 1918 bedrevs emellertid med svenska örlogsfartyg ett högst betydande minsvepningsarbete i Kattegatt. Sålunda har vattenområdet mellan Stora och Lilla Mittelgrund från Lat. 56° 34' N till 57° N mellan Long. 11° 30' O och 12° 10' O blivit systematiskt genomsocht. — Jag har för övrigt uppsatt kartor här, på vilka kammarens ledamöter kunna se, hur arbetena bedrivits. — Om också varje liten del därstädes icke blivit minsvept, måste sannolikheten för att mineringar där skola finnas få anses ytterst ringa. Norr om detta område har farvattnet från Lat. 57° N till Lat. 58° N mellan svenska kusten i öster och en linje dragen strax ost om Laesö och väst om Herthas Flak i väster blivit minsvept med undantag av ett mindre område ost om Herthas Flak. Vid denna minsvepning torde de ovan angivna engelska minlinjerna utanför Tistlarna blivit undanröjda. Vad beträffar de minsvepta delarna av det stora engelsk-tyska minfältet mellan Aalbaekbukten och Marstrand kan naturligtvis absolut frihet från förankrade minor icke garanteras här på grund av de svårigheter, som minsvepningsarbete över huvud taget har att övervinna.

I likhet med de sakkunniga, representerande såväl sjöfarten och fisket som marinen, vilka under mars månad sammanträdde i sjöförsvarsdepartementet för rådgörande beträffande åtgärder mot minfaran, anser jag, att de makter, som utlagt mineringarna, äro skyldiga att åter oskadliggöra desamma. Framställningar hava också blivit gjorda den 25 och 30 april 1919, till engelska och tyska regeringarna om ifrågavarande minlinjers i Kattegatt oskadliggörande, men svar har ännu icke ingått. Att innan hänvändelse gjorts till och svar inkommit från krigförande makt, som på internationellt vatten utlagt minor, fatta beslut om deras förstörande, anser jag icke böra ifrågasättas. Emellertid bör omförämlas, att enligt de Tyskland förelagda fredsvilkoren, vilka numera blivit kända i sina detaljer, skall detta land åtaga sig att svepa alla minfält norr om 4 grader ostlig längd och 53 grader nordlig bredd, alltså även Herthas Flak.

I detta sammanhang bör även anföras, att vad särskilt det mindre område vid Herthas Flak, som icke hann minsvepas förlidet år, angår, är det först vid tiden för höstfisket befintligheten av minor därstädes kan anses vara nämnvärt besvärande för vårt utsjöfiske.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Den fara, som enligt sakens natur är förenad med minsvepningsarbete och som minsprängningen av kanonbåten Gunhild förra året exemplifierade, därvid bortat tjugo personer omkommo, medför också att det nu ifrågasatta minsvepningsarbetet icke bör upptagas. förrän det visat sig vara oundgängligen påkallat.

2. Vad så beträffar de *drivande minorna* i Kattegatt, så torde de till en del utgöras av sådana, som slitit sig från nyss angivna, i Kattegatt utlagda engelska och tyska minfält, och till en del av sådana, som från de stora minfälten i Nordsjön driva in genom Skagerack och föras mot Bohuskusten. Minorerna från Nordsjön torde till stor del följa den s. k. Skagerackströmmen, vilken är en vid Shetlandsöarna avskild gren av Golvströmmen, som böjer in över Nordsjön, följer jutska kusten förbi Hanstholmen upp mot Skagen, fortsätter i ostnordostlig riktning mot Måseskär, där den grenar sig med en ström norröver mot norska kusten och en söderöver mot Laesö. Statistiken beträffande förekomsten av drivande minor i Kattegatt visar, att antalet är störst under februari månad samt under månaderna september—november, men minst under månaderna maj—augusti. Det arbete, som flottans vedettbåtar här uträttat och fortfärande uträtta är högst beaktansvärt; endast under detta år hava omkring 300 drivande minor blivit oskadliggjorda. I enlighet med den förut omnämnda minkonferensens förslag har order den 23 april 1919 utfärdats om samarbete mellan å ena sidan dessa vedettbåtar ävensom till Göteborg stationerade flygbåtar samt å andra sidan fiskeflottorna, bland annat på så sätt att farvattnen avpatrulleras, innan fisket för dagen börjar. Vid minkonferensen upptogs även det spörsmålet, om man skulle kunna redan vid Skagen uppfånga och oskadliggöra drivande minor, innan de nå närmare svenska kusten. Efter hänvändelse till danska regeringen den 3 april 1919 i denna fråga har svar den 16 maj 1919 ingått, att två danska inspektionsfartyg äro stationerade vid Skagen i och för minsökningstjänst. Så fort antalet drivminor ökats, sändas torpedbåtar eller andra fartyg till hjälp vid sökandet såväl innanför Skagen som utanför Skagen ner till Hirshals. Danska regeringen anser, att denna minsökningstjänst är i huvudsak effektiv; i regel ha rapporterade minor blivit nedskjutna. Någon vidare åtgärd från svensk sida synes för den skull härvidlag icke vara erforderlig.

3. Vad slutligen beträffar de *till havsbotten sänkta eller sjunkna minorna*, så torde det vara tämligen svårt att avgöra i vad mån och huru länge dessa kunna vara farliga. Givet är att de minor, som sjunka på hård och jämn botten, kunna under längre tid vara farliga, därest de fångas i trålen eller dylikt, under det att på andra ställen minorna gräva sig ned i gyttja, dy eller sjö-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

gräs. Minkonferensens uttalande i denna fråga lyder sålunda: »Att förstöra sjunkna minor torde i de flesta fall föranleda så omfattande arbeten och vara förenat med så stora svårigheter och tidsutdräkt. allra helst då minornas exakta lägen icke äro kända. att sakkunniga icke anse sig kunna ifrågasätta några omedelbara åtgärder i detta syfte. På de platser, där havsbotten är lös, torde även faran av dessa minor undan för undan minskas. Det synes dock önskvärdt, att närmare utredning genom marinmyndigheternas försorg, verkställas angående möjligheten att genom trålfartyg åstadkomma en effektiv svepning efter sjunkna minor.»

I enlighet härmed har marinförvaltningen den 23 april 1919 erhållit uppdrag att inkomma med förslag till bottenökning efter minor. Dess yttrande inkom den 28 maj och marinförvaltningen kommer efter med högste befälhavaren över kustflottan gemensamt företagen utredningen till det resultatet, att bottenvepning med trålredskap icke utgör någon effektiv metod att undanröja sjunkna minor.

Var och en kan också förstå, huru ringa utsikten är att med ett svep eller en trål fara över havsbottnens väldiga områden. Och även om trålen skulle råka träffa en sjunken mina, så är det i de allra flesta fall sannolikt, att den icke fångar minan utan fast hellre glider över densamma. Däremot framhåller marinförvaltningen, att det för undvikande av olyckor kan vara lämpligt att vidtaga vissa ändringar av trålredskapen, så att minor icke kunna vinna inträde i desamma. Då utsikt förefinnes att härmed undgå den fara för fisket botten sjunkna minor kunna anses utgöra, och enär trålsvepningen ej anses betryggande, avstyrka myndigheterna att dylik svepning utföres. Kostnaderna för denna skulle även bli avsevärda eller 100,000 kronor en gång för alla i och för utrustning och lägst 118,000 kronor per månad med användande av 4 trålangare

Jag torde utöver dessa direkta svar på interpellantens frågor få i all korthet anföra några av de övriga åtgärder, som till minfarans undanröjande blivit från sjöförsvarets sida vidtagna. Bland annat har sålunda genom nådigt beslut den 15 april utfärdats bestämmelser om en ersättning om 10 kronor till var och en, som inrapporterar en anträffad mina, under förutsättning att denna anmälan leder till minans tillvaratagande eller oskadliggörande. Genom nådigt beslut den 22 april har bestämmelser utfärdats om utlämnande från kronans förråd av mausegevär med ammunition kostnadsfritt till handelsfartyg, på det att dessa genom beskjutning må kunna deltaga i oskadliggörandet av drivande minor. Handledning för skjutningen jämte bestämmelser för vapnets handhavande har blivit tryckt och utdelad till rederierna genom försorg av sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition. Omkring 100 handelsfartyg hava tills dato försetts med gevär och ammunition. Bestämmelser hava utfärdats genom samma nådiga brev den 22 april om en ersättning av 20 kronor för varje genom beskjutning oskadliggjord mina. Kartor över minfria vägar i Östersjön

och Nordsjön — en del sitta ju här på väggen — ha anskaffats från Tyskland och England samt tillhandahållas sjöfarande genom sjökarteverket. En sammanfattning över minfält och verkställda minsvepningar m. m. i de Sverige närmast omgivande farvattnen, angivande förhållandena vid början av maj 1919, är utarbetad och tryckt genom försorg av sjöförvarsdepartementets kommandoexpedition samt har utdelats till sjöfarande såsom en bilaga till »Under rättelser för sjöfarande». Genom ytterligare uppgifter i dessa under rättelser ävensom genom kommunkéer till pressen meddelas varje vecka huru minsvepningsarbetena fortga, såväl de svenska, vilka som bäst äro i full gång i Alands hav och på Sveriges östra kust, som ock de utländska, vilka inom kort förväntas skola komma till verkställande ej blott i Kattegatt utan även i Öresund.

Såsom av det jag nu anfört framgår, har från marinens sida åtgärder i tid vidtagits för att, i den mån så kan ske, rädda vår handelsflotta och våra fiskefartyg från de faror det vidsträckta minutläggandet under kriget medfört. Det som nu återstår, begränsa sig väsentligen till spørsmålet om svepning å det mindre område vid Herthas Flak, vilket återstår sedan föregående års omfattande svepningsföretag på västkusten. Beslut i detta ärende kan emellertid, som jag förut angivet, icke fattas förrän de krigförande makternas avsikter blivit klargjorda. I avvaktan härpå har Kungl. Maj:t emellertid anbefallt lotsstyrelsen att till sjöfarandes vägledning utlägga lysboj å platsen.

Vidare yttrade:

Herr Thore: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet för hans svar å min interpellation och även ett tack för de åtgärder, som blivit vidtagna eller satts ifråga att vidtagas. Emellertid finner jag, att dessa åtgärder icke äro tillräckliga för att avlägsna minfaran.

Jag skall till att börja med hålla mig till den första av de frågor jag framställde nämligen om förnyat minsvepningsarbete inom området för de tyska och eventuellt engelska minfälten i Kattegatt. Det var ju så, att i fjol våras utlades av engelska och tyska stridskrafter minfält i Kattegatt. De voro till en början hemliga, men man kom ganska snart underfund med att där funnos mineringar då fartyg förolyckades genom minsprängning och minor hittades på svenskt territorialvatten. En protest utfärdades av svenska regeringen dels till Berlin och dels till London mot att neutraliteten på detta sätt kränkts. Det står omtalat i den grå boken. För att avlägsna minfaran träffade den svenska regeringen en överenskommelse med den danska om att svepa över detta område av Kattegatt. Svenskarna skulle åtaga sig området öster om 11 grader ostlig längd och danskarna taga det område som låg väster om denna longitud. På grund av att danskarna icke hade erforderlig attiralj eller av andra grunder måste emellertid sven-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

skarna utsträcka sitt svepningsarbete något längre, d. v. s. något väster om Herthas Flak. Det gjordes ett mycket dyrbart och, som jag förmodar, omsorgsfullt minsvepningsarbete, och som herr statsrådet omnämnde, kostade det oss en kanonbåt, varvid 20 man förolyckades. Man fick den uppfattningen om detta svepningsarbete såväl av vad som förekom i tidningarna som av vad man eljest hörde, att de allmänna färdvägarna mellan Göteborg och Skagen ävensom mellan Öresund och Skagen kunde betraktas som klara. I en broschyr, benämnd »Flottans neutralitetsvakt», som utdelades för någon tid sedan här i kammaren — jag vill minnas det var i mars månad — finner man på en karta över minförhållandena i Kattegatt, att det område, som enligt överenskomelse mellan svenska och danska regeringarna av oss skulle minsvepas, vore klart. Jag fick den uppfattningen och jag tror, att de hesta som följde med denna sak hade samma uppfattning, nämligen att det icke borde finnas några minor kvar i de allmänna färdvägarna, utan att det vore tämligen ofarligt att gå fram där. Här står i denna broschyr: »Den 12 november upphörde den särdeles besvärliga minsvepningen mellan Vinga och Skagen vid Herthas Flak, och i mitten av december var all minsvepning mellan Tistlärna och Laesö Trindel slutförd. Någon säkerhet för att minor ej komma att påträffas inom de minsvepta områdena kan naturligtvis ej lämnas, dels emedan nya mineringar kunna hava blivit utlagda av de krigförande, efter det att minsvepningen utförts, och dels enär drivande minor kunna hava inkommit i det svepta området.» Alltså skulle för nya farligheters tillkomst antingen nya mineringar nedlagts eller också minor drivit dit. Men som inga nya mineringar ägt rum efter fredsstillståndet, kunde man sålunda antaga, att de fasta minfälten inom svepningsområdet voro borta. Emellertid kom man under början av detta år under fund med, att det icke var så helt med denna minsvepning. Olyckshändelser började inträffa. Man var dock något osäker om huru vida det var drivminor, enär olyckshändelserna inträffade icke långt från den svenska kusten, eller möjligen fasta minor.

Vid den minkonferens, som under tiden 20—22 mars hölls inom sjöförsvarsdepartementet, kom denna sak på tal, och man svävade fortfarande i ovisshet om hur det förhöll sig. Det uttalades där den uppfattningen från flottans sida, att kontrollsvepningen skulle vara klar med undantag av ett område i närheten av Herthas Flak, och borde egentligen detta ligga vid sidan av den allmänna stråkvägen Göteborg—Skagen, så att man icke kunde anse, att det var så vidare farligt. Genom de minsprängningar, som sedan ägde rum — det är ju en hel mängd sådana, som inträffat, av vilka jag påpekat några i min interpellation, och sedan dess ha ännu flera ägt rum i år — blev det klart, att det måste återstå ett mycket stort minfält och att det var detta, som var orsaken till olyckorna.

Nu kan man fråga sig, varför man icke så som sig bort un-

derrättat de sjöfarande, att icke minsvepning ägt rum på alla de områden, där sa var avsett. Det är naturligtvis icke flottans myndigheters fel, att icke minsvepning verkstälts över allt, ty jag förmodar, att de gjort så gott de kunnat, men felet ligger däri, att icke underrättelser härom blivit vederbörligen kungjorda, även sedan en hel mängd förluster inträffat. Man har tröstat vederbörande med att från kommandoexpeditionen tillkännagiva, att ingen förvånar sig över att stämningen nere vid västkusten för närvarande måste förefalla nervös, då stora värden stå på spel. Men å andra sidan måste man se saken med det lugn, som den allmänna situationen kräver, och söka fatta förtroende för att myndigheterna icke blott ha sin starka uppmärksamhet riktad på saken utan också äro beredda att snarast ingripa.» Ja, men man har icke ingripit, såsom man bort göra. Man har senare sagt från kommandoexpeditionen: »Förhållandet är emellertid det, att samtliga av främmande makter utlagda mineringar, såvitt de kommit till kommandoexpeditionens kännedom, blivit under hand officiellt tillkännagivna i »Underrättelser för sjöfarande». Anmärkas bör, att de allra flesta av främmande minfält i våra farvatten, vilka ej blivit officiellt kungjorda, nu torde vara kända.» Vidare har sasom ett genmäle mot den kritik, som förekommit i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, anförts, att »häremot må framhållas, att noggranna uppgifter beträffande kurser och distanser för angörande av dessa farvatten ha meddelats. Fyrskippet indrogs, då det ansågs fullständigt obehörligt och kunde anses vara mera till skada än gagn.»

Svar å
interpellation
(Forts.)

Nu ha vissa meddelanden lämnats i »Underrättelser för sjöfarande». Där lämnades bland annat i fjol höstas i december månad en underrättelse, som kommit genom utrikesdepartementet, om att det var ett tyskt minfält, som sträckte sig över hela mynningen till Kattegatt. Men ingen trodde på detta minfält, då ju detsamma omfattade det område som efter minornas utläggande blivit minsvept. Det förekommer ej heller i den förut omnämnda kartan tillhörande »Flottans neutralitetsvakt». Sedermera förekom ingen notis om detta minfält, utan meddelandet försvann ur »Underrättelser för sjöfarande». Någon tid därefter, vid tiden för minkonferensen den 20 mars, kom det en uppgift om ett minfält med ungefär samma gränser som det i december månad omnämnda, men det försvann åter ur »Underrättelser för sjöfarande», och meddelandet härom upptogs ånyo först den 8 maj. I denna varje vecka utkommande publikation, som utgives av kungl. lotsstyrelsen och för vilken kungl. lotsstyrelsen naturligtvis bör ha ansvaret, meddelas i nummer efter nummer underrättelser om minfälten i Östersjön. Där talas om ryskt minfält i Bottenhavet, mineringar i Ålandshav, minor och andra sjöfartshinder i Östersjön, sjöfartshinder och minor utanför Skånes sydvästra kust, minfält i Öresund, tyska mineringar i Öresund o. s. v. Det är då rätt egendomligt, att i denna publikation icke på samma sätt står talat om minfältet i Kattegatt, ehuru en mängd fartyg förolyckats inom detta minfält.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Det är förklarligt, att om en sjöfarande, som icke råkat få se häftet av den 20 mars men t. ex. får tag i ett häfte under april, där ser de övriga minfältet omtalade men icke finner någon uppgift i Kattegatt, han då tror, att där icke finnes något minfält. Jag kan icke förstå, huru en sådan försumlighet av vederbörande kan äga rum, och jag förutsätter att man måste från sjöförvarsdepartementets sida taga reda på, hur saken hänger tillsammans. Ty som bekant ha betydande förluster ägt rum icke blott av fartyg utan även av människoliv. För fjorton dagar sedan var det en amerikansk ångare, som på infart till Göteborg kom på minfältet och gick till botten. För ett par dagar sedan såg jag en uppgift i tidningarna, att en svensk skonare stött på minfältet och försvunnit — jag har inte sett någon närmare officiell underrättelse härom, men det är möjligt att fartyget på detta sätt kommit bort.

Man kan från handels- och sjöfartens sida icke längre tolerera detta. Nu uppgives, att man fått minkartor och även närmare upplysningar genom den utarbetade sammanfattning, vilken utdelats såsom bilaga till »Underrättelser för sjöfarande», och det är riktigt. Nu äntligen har man sammanfattat dessa förhållanden i en karta. I ett häfte av »Underrättelser för sjöfarande» för den 29 maj, således förra torsdagen, får man fyligare underrättelser, så att de sjöfarande, om de nu få tag i detta häfte, där få den ledning, som de behöva ha.

Det uppgavs nu av herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, att man nu erhållit noggrann kännedom om minfälten i Kattegatt. Man vet således hur gränserna gå. Det synes mig då, att man borde kunna så att säga inkapsla minfältet genom sjömärken, och herr statsrådet ställde i utsikt att så skulle ske. Ja, det borde naturligtvis ha skett för ett par månader sedan, så snart man kom under fund med att minsprängningar ägt rum, genom kollision med fasta minor och att man utprickat dessa gränser för att varna de sjöfarande.

Enligt vad herr statsrådet nämner, så kan det ej förväntas att vi skola vidtaga några åtgärder för minsvepning, »förrän det visat sig vara oundgängligen påkallat». Nu vet jag ej vad som menas med »oundgängligen påkallat», ty gå fartyg till botten, så anser jag detta vara tillräckligt skäl för att minsvepning skall äga rum. Det är väl dock icke meningen att minförstöringen skall ske på det sättet att fartyg skola stöta mot minorna och dessa explodera och försvinna. Det blir ett sätt att få bort minfältet som kan komma att stå vår handelsflotta ganska dyrt. Herr statsrådet nämnde, att eftersom det här vore fråga om internationellt farvatten, så skulle det ej föreligga skyldighet att företaga minsvepningar. Ja, det må vara riktigt; men i fjol företogos minsvepningar på samma område både i öster och väster därom. Således har man börjat därmed, och det synes, att man bör fortsätta. Jag kan icke tänka annat, än att marinens folk måste vara intresserade att fullfölja saken, men jag förmodar att det är kostnaderna man drar

sig för. Den saken borde emellertid kunna klaras upp, och jag förmodar, att om vi företaga minsvepningar, kostnaderna, ej borde ställa sig annorlunda, om en krigförande makt skall ombesörja saken.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag finner det beklagligt, att denna sak behandlats på sätt som gjorts och att det område, som man trott vara tämligen klart för sjöfarten, visat sig vara så ytterligt farligt, och att man ej kan vänta att denna fara avlägsnas utan kommer att stå kvar. När tyskarna bli färdiga att svepa, vet man ej; det kan hända att det kommer att dröja månad efter månad.

Enligt vad som kommit till min kännedom, så lär man från de tyska myndigheterna ha erbjudit till försäljning minsvepningsfartyg till marinförvaltningen för mycket billigt pris, och efter vad jag hört, så skulle man inom sjöförvarsdepartementet allvarligt reflektera på att köpa dem, men England lär ha utfärdat förbud mot att utföra dem, på grund av att de skulle vara krigsfartyg. Men det är ju ej krigsfartyg, i vanlig mening utan fartyg utrustade med minsvepningsmaterieell. Det vore intressant att veta, om herr statsrådet tänkt vidtaga några åtgärder för att inköpa dessa fartyg som det helt säkert föreligger goda skäl att anskaffa till det pris, som jag hört sägas att dessa fartyg kunna erhållas för.

Jag vill nu icke vidare ingå på saken. Jag kunde ha haft åtskilligt att tillägga nämligen om behovet av bottensvepning för fisket. Jag tror att det kommer att väcka stora bekymmer hos trålfiskarna att sådan bottensvepning ej företages då dessa häri- genom hindras att verkställa sin träning på sina fiskeområden. Men jag vill som sagt ej gå närmare in på denna sak, särskilt som jag ju kan förutse, att myndigheterna skola komma med den invändningen, att alla åtgärder härvidlag skulle komma att ställa sig mycket kostsamma och för övrigt ej medföra stort resultat.

Jag vill avsluta mitt anförande med att beklaga att man ansett sig förhindrad att nu vidtaga direkta åtgärder för minförstöring. Det är emellertid min förhoppning att inga nya olyckor skola inträffa. Men härför erfordras att de sjöfarande på ett effektivt sätt varnas för farligheterna.

Herr Andersson i Fiskebäckskil: Herr talman, mina herrar! Interpellanten synes mig ha utgått från en något oriktig ståndpunkt, när han så skarpt framhållit, att man på västkusten utav medeländena från departementet fått det intrycket, att man varit oförhindrad att gå sjövägen mellan Skagen och Vinga. Det var nämligen så, att då flottans minarbeten avslutades förra vintern, kungjordes detta genom länsstyrelsen i Göteborg och publicerades genom kartritningar i västkustens tidningar, varav det tydligen framgick, att det icke gick an att använda vägen mellan Skagen och Vinga. Då det blivit bestämt, att man måste lämna kvar ett minfält i Kattegatt, som flottans fartyg icke medhunnit att svepa bort, så utlades till yttermera visso ett fyrskepp, som just skulle

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tjäna till att hjälpa sjöfarande när de skulle söka landkänning straxt norr om Marstrand. Detta är den uppfattning, som gjort sig gällande från fiskarhåll på västkusten. Jag vet ej om sjöfarten i dess helhet fått del härav, men fiskeribefolkningen var fullkomligt klar hela tiden med förhållandena, vilket visas därav, att någon olycka med fiskerifartyg icke inträffat vid minfälten här, åtminstone icke mig veterligt.

Jag vill begagna tillfället att från denna plats framhålla nyttan och värdet för fiskerinäringen av det stora arbete, som av marinen utförts i Kattegatt förra hösten, och jag ber särskilt att få ge uttryck åt min tacksamhet för det intresse, som från herr statsrådets och marinmyndigheternas sida ådagalagts just då detta arbete utfördes, en tacksamhet som tidigare funnit uttryck från fiskarbefolkningen själv.

Men jag begärde icke ordet endast för att säga dessa två saker, utan för att till herr statsrådet framhålla den önskan att för fiskerinäringens skull minsvepning ändock måtte fullbordas så snart som möjligt. Herr statsrådet har här i sitt svar till interpellanten framhållit, att denna fråga vore av internationell karaktär och att det tillkomme de krigförande makter, som utlagt minfälten, att borttaga dem. Den ståndpunkten är naturligtvis fullt riktig och hävdades också av minkonferensen. Men jag tror det vore oförsiktigt att vänta, tills främmande makter kunna komma att utföra denna minsvepning. Jag vill säga, att för fiskerinäringen på västkusten är det av största vikt, att minorna komma bort åtminstone till nästa höst, då det stora sillfisket på västkusten tar sin början.

Med uttryckande av denna förhoppning har jag intet vidare att nu tillägga.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Endast ett kort svar. Herr Thore gjorde anmärkning på att broschyren, som utgick från kommandoexpeditionen, icke kommit tidigare. Jag tror emellertid, att herr Thore vid närmare eftertanke själv förstår att detta uteslutande berott därpå, att uppgifterna från London och Paris icke kommit tidigare varför man tidigare icke kunnat företaga någon publicering av den art, som här ifrågasattes.

I början av sitt yttrande sade herr Thore, att man i början av detta år svävat i okunnighet om att det funnes kvar några fasta minor möjligen med undantag av ett mindre område vid Herthas Flak. Men själv talar han sedan om, att i dessa under rättelser, som publicerades i december, närmare angivet den 19 december, det uttryckligen angivits att det tyska minfältet sträckt sig t. o. m. över Herthas Flak och att sedermera meddelande här om spritts liksom ock att den allmänna pressen fäst uppmärksamheten på denna sak.

Nu frågades vidare från herr Thores sida, i vad mån fartyg komme att inköpas av de tyska myndigheter, som erbjudit detta — det är nu icke tyska myndigheter, utan det är enskilda, vilket

i sin mån också något graverar denna sak. Jag vill dock säga, att enligt vapenstillståndsvillkoren krigsfartygsmateriel icke får utföras från Tyskland, varför detta är ett spörsmål, som icke omedelbart kan avgöras av en svensk regering. Vidare vill jag säga, att ännu icke besiktningsdokument rörande dessa fartyg inkommit, men att så snart meddelade ingått, kommer det att övervägas huruvida vidare åtgärder angående inköp av fartygen böra vidtagas, men i så fall under förhandlingsform.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag vill slutligen säga herr Andersson, att enligt uppgifter, icke minst från honom själv såsom sakkunnig på området, det först vid tiden för höstfisket blir av betydelse att företaga svepning av de minor, som fortfarande finnas vid Herthas Flak. Men då vi numera fått meddelande om, att tyskarna enligt de uppställda fredsvillkoren skola svepa där, och då svar icke kommit från de krigsförande makterna rörande framställning härutinnan från regeringen så är det för tidigt att fatta ståndpunkt till denna fråga. Men givetvis böra de uttalanden, som komma från sakkunnigt håll, tagas i noggrant övervägande.

Vad alltså sjöfarten beträffar, finnes här utomordentligt stort och brett svängrum för fartyg, som passera Skagen. Det är endast ett mindre område vid Herthas Flak, som icke blivit minsvept och detta lilla område torde man utan svårighet kunna gå omkring. Det är således för rederinäringens och sjöfartens vidkommande endast fråga om, att vederbörande taga del utav de meddelanden, som blivit lämnade härutinnan, och för övrigt begagna sig av de varningar som eventuellt bliva utsatta i dessa farvatten till vägledning för dem. I övrigt torde man numera kunna säga, att det i väsentlig mån är att tillskriva försumlighet från vederbörandes sida, om de icke ha reda på att ett mindre område vid Herthas Flak fortfarande är minerat.

Herr Thore: Endast ett par ord med anledning av vad herr Andersson och chefen för sjöförsvarsdepartementet här yttrat.

Herr Andersson framhöll, att jag missuppfattat situationen på västkusten, när jag velat göra gällande, att den allmänna åsikten var den, att farvattnen ifråga voro minsvepta. Ja, jag har missuppfattat situationen i likhet med befälhavarna på de fartyg, som gått under. De ha ej haft fylliga underrättelser om saken. Vad vidare beträffar, att man på västkusten skulle bland fiskarbefolkningen ha varit så noga underrättad, så att inga vidare uppgifter varit av nöden, så vill jag erinra herr Andersson om, att tråångaren Ejdern vid Skagen totalt förlist med man och allt, antagligen stötte den på detta minfält och troligen därför att man ej varit närmare underkunnig om saken. Den underrättelse, som lämnats i »Underrättelser för sjöfarande» i december, var absolut värdelös. Jag ber vidare få påpeka att underrättelsen från England kom under den tid minkonferensen pågick, nämligen den 20 mars. Först två månader efter har man kartor färdiga.

Det är icke tu tal om att man icke kan undvika faran, men

Svar å
interpellation.
(Forts.)

det gäller, att ha reda på den, att få vetskap därom det enda riktiga sättet att vinna den vetskapen är att fylliga officiella underrättelser meddelas. Man kan ej beräkna att detta syfte skall vinnas genom underrättelsers införande i ett och annat strönummer av denna publikation »Underrättelser för sjöfarande»; i så fall beror det på en slump att en behöflig underrättelse ingår precis i det nummer, som vederbörande fått i sina händer.

Herr Andersson i Fiskebäckskil: Herr talman! Beträffande den båt, som försvann här, så var interpellanten nog försiktig att antaga att den antagligen förgicks vid Herthas Flak. Som bevis på att fiskarbefolkningen fått del av underrättelserna vill jag nämna, att hela vintern både i norr och söder härom 6- å 700 fiskare idkat fiske utan att någon olycka har inträffat. Och angående båten Ejdern har jag icke haft vetskap om, att den kommit bort.

Med detta har jag icke på något sätt velat förringa värdet av de synpunkter, som herr Thore gjort sig till talesman för, nämligen att sjöfarande även äro i största behov av noggranna underrättelser på detta område.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 42 och statsutskottets utlåtanden nr 200—202.

§ 4.

Om restitution
av utav Stock-
holms hög-
skola erlagd
arvskatt för
en donation.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 186, i anledning av väckta motioner om restitution av arvskatt, som Stockholms högskola vid mottagande av Hechscherska donationen erlagt.

I tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren nr 21, av herr *Trygger* och den andra inom andra kammaren, nr 163, av herrar *Kjellberg* och *Branting*, ha föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att den till 215,124 kronor uppgående arvsskatt, som Stockholms högskola vid mottagandet av den Hechscherska donationen till statsverket gäldat, skulle till högskolan restitueras i den ordning förordningen om arvsskatt och skatt för gåva den 19 november 1914 § 49 mom. 1 föreskreve, eventuellt med skyldighet för högskolan att i sammanhang med medlens erhållande upprätta en professur i historia.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte besluta, att den till 215,124 kronor uppgående arvsskatt, som Stockholms högskola vid mottagandet av den Hechscherska donationen till statsverket gäldat, skulle till högskolan restitueras i den ordning förordningen om arvsskatt och skatt för gåva den 19 november 1914 § 49 mom. 1 föreskreve.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Erlansson*, som ansett,

att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motioner icke måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr Erlansson: Stockholms högskola har erhållit en donation på nära 2 miljoner kronor. Härav skulle i arvsskatt utgå 215,124 kronor. Denna arvsskatt har man sökt bli befriad ifrån, och ingått till Kungl. Maj:t med begäran därom. Kungl. Maj:t har emellertid icke kunnat bifalla denna högskolestyrelsens begäran. För att ändock vinna sin önskan har styrelsen nu förmått några personer att motionsvägen framföra ärendet inför riksdagen.

För att lyckas få riksdagen med på sin önskan ha motionärerna framburit särskilt trenne skäl. Det ena skälet är den allmänna nytta, som denna högskola genom sin verksamhet åstadkommit. Det andra skälet är skolans ekonomiskt svaga ställning. Och det tredje skälet, som är det egentligen mest bärande skälet, är, att dessa pengar behövdes för inrättande av en professur i historia.

Nu förhåller det sig så, att de två av dessa skäl ha egentligen förfallit, innan detta ärende nu behandlas av riksdagen. Ty vad beträffar professuren i historia, så är den saken redan ordnad, och rörande skolans ekonomiska ställning, så är den enligt det uttalande, som gjordes vid skolans årsmöte sistlidne fredag, ganska god. Då återstår av motionärernas skäl endast den nytta, som högskolan gör genom sin verksamhet gent emot staten, så till vida nämligen att den skulle ha det med sig, att kostnaderna för universiteten nu skulle ställa sig något billigare, än om denna skola icke funnes.

Utskottet, som har bifallit motionärernas framställning, har ju också av motionärernas skäl huvudsakligen fäst sig vid detta enda, att det skulle vara en förmån för staten, en ekonomisk vinst, som den gör genom högskolan, och detta skäl bör vara starkt nog att få riksdagen att gå med på att bevilja skattefrihet.

Dessutom framhåller utskottet ytterligare två skäl. Det ena skälet är det, att det skulle inverka menligt på eventuella donatorer, i fall riksdagen icke ginge med på att efterskänka denna skatt. Härvid vill jag dock erinra, att om riksdagen skall gå med på grund av detta skäl, då måste man väl utgå ifrån, att all skatt på donationsmedel skall avskaffas. Ty eljest inverkar det i alla fall på kommande donatorer, som tänka skänka summor till vissa företag och för vilka möjligheten av skatteavdrag i alla fall komme att stå som något skrämmande, vilket ju vore ägnat att verka hindrande på deras donationslust. Vid sådant förhållande förefaller detta skäl ganska svagt.

Ett tredje skäl, som utskottet åberopar, är, att statskontoret uttalat sig för att högskolan skall befrias från denna skatt. Men gent emot statskontoret kan man peka på, att Kungl. Maj:t, som prövat ärendet, funnit sig icke kunna gå med på att bifalla den gjorda framställningen.

*Om restitution
av utav Stock-
holms hög-
skola erlagd
arvskatt för
en donation*
(Forts.)

Om restitution
av utav Stock-
holms hög-
skola erlagd
arvskatt för
en donation.

(Forts.)

Jag förstår ju mycket väl, då jag ser på namnen under motionen, och när jag står ensam som reservant, och då vidare många av kammarens ledamöter äro sympatiskt stämda för att efterskänka denna skatt, ävensom då man vet, att kammaren många gånger vid besluts fattande låter känslorna tala högre än förståndet, jag icke har stor utsikt för att min tanke skall vinna genklang.

Jag vill likväl, herr talman, be att få yrka bifall till min reservation.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Reservanten kan nog ha rätt i vissa delar av sitt resonemang, men icke förty vill jag yrka bifall till utskottets hemställan, och det förnämligast av de skäl, som i utskottsutlåtandet finnas angivna, nämligen att Stockholms högskola är en i hög grad allmännyttig inrättning, och att hon väl behöver komma i åtnjutande av dessa donerade medel oavkortade.

Den ärade talaren nämnde, att från högskolan gjorts ett uttalande i fredags, att dess ekonomi vore god. Jag känner ej närmare detta uttalande, men jag förmodar att om ekonomin kunnat karakteriseras såsom god betyder det blott att högskolan är i stånd att upprätthålla sin nuvarande verksamhet. Men det är naturligtvis önskvärt, att denna verksamhet vidare utvecklas, så att högskolan må kunna upptaga undervisning i och vetenskaplig bearbetning av allt flera discipliner och smäningsom bli ett verkligt universitet. Man kan således enligt min mening icke tillmäta det åberopade uttalandet sådan betydelse, att man bör på den grund avslå motionen.

Vidare böra vi komma ihåg, att denna inrättning, hur allmännyttig den än är, dock startats och upprätthållits utan statshjälp. Skulle vi nödgas av en eller annan anledning att ta hand om denna läroanstalt, så skulle det vålla staten betydliga utgifter.

Även kan det anmärkas, att om högskolan fått denna donation med varm hand, så hade hon icke behövt avstå någon del av densamma i form av skatt — det är endast vid testamentariskt förordnande som detta förhållande uppstår.

I sin reservation har herr Erlansson yrkat avslag å motionen egentligen endast med hänsyn till de konsekvenser, som ett bifall till förslaget skulle medföra. Jag vågar uttala, att om ett bifall till motionen skulle få några konsekvenser, så blir det enbart *goda* konsekvenser, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Branting*, *Lübeck* och *Anderson* i Råstock.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Det här föreliggande spörsmålet är nog av rätt så allvarlig betydelse för framtiden. Man har, som jag förr påpekat, under senare tiden snart sagt icke kunnat ta upp en tidning, utan att man finner, att det

blivit donerat det ena beloppet efter det andra — för närvarande uppgå donationssummorna här i landet till över 500 miljoner kronor. Nu är det visserligen sant, att många av dessa donationer kunna sägas tillfalla ändamål, som äro beaktansvärda och i fråga om vilka man väl kan gå med på att de befrias från beskattning, medan åter många av donationerna gå till ändamål, som äro allt annat än välbehöfliga och icke alls ägnade att bli föremål för något som helst understöd. Jag undrar i alla fall, om det icke, innan man nu slår in på en princip härvidlag, vore välbetänkt, att man rent av i detta fall igångsatte en utredning för att undersöka, till vilka ändamål dessa donationer gå och för vilka syften de användas.

Om restitution av utav Stockholms högskola erlagd arreskatt för en donation.

(Forts.)

Nu är det här, som den ärade reservanten själv framhållit, bara en enda som satt sig emot ett enhälligt utskott. Men det oaktat måste jag ge reservanten rätt i hans påstående. Denna fråga är icke så enkel. Skall man nu slå in på denna princip att fritaga detta belopp från beskattning, så blir den naturliga följden den, att man i det ena fallet efter det andra måste göra sammanledes. Jag tror verkligen att kammaren gjorde klokt i att följa reservanten i hans hemställan och att således icke bifalla den här framlagda motionen. Jag är säker om, att därest man gick till en utförlig granskning av dessa medel, som tillkommit donationsvis, så skulle man finna, att man snart sagt vore inne på farliga vägar. Jag har ju sökt att sätta mig in i denna fråga något så när, och jag har härvid trott mig kunna finna, att det går alltför mycket kapital från, det produktiva till, kan man säga, rent improduktiva saker. Nu vill jag icke säga detta rörande denna donation, som det här är fråga om, men man kan naturligtvis icke skära bort en och låta andra stå kvar, utan om man här skall gå fram efter vissa principer, så böra dessa framför allt vara enhetliga.

Jag tror därför det vore olyckligt att gå med på det förslag, som av motionärerna här blivit framfört. Man finner, att av de donationer som tillkommit många äro tillkomna under omtänksamhet av givaren, än för det ena ändamålet och än för det andra, liksom också å andra sidan att donatorer i många fall sträva efter att få placering av överloppspengar till mindre goda ändamål. Jag tror verkligen, att en av uppgifterna för statsmakterna är att vidtaga en rätt grundlig granskning av dessa förhållanden och se till, att icke alltför stort kapital placeras i så att säga döda företag.

Jag skall icke bli mångordig i detta fall utan ber endast att i korthet få yrka bifall till reservationen och avslag på motionen och utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren yttrade på tal om donationer, att beträffande en hel del av dem kunde man tvista om, huruvida de vore för sitt ändamål behöfliga eller över huvud nyttiga. Jag tror icke, man

Om restitution av utav Stockholms högskola erlagd arvskatt för en donation. kan lägga den synpunkten just på den donation, varom här är fråga, och i fråga om skattebefrielse alltid bedöma varje fall särskilt för sig.

(Forts.) Nu är faktiskt så, att våra äldre universitet hava mycket stora donationsmedel till sitt förfogande, och de erhöles redan vid sitt inrättande mycket stora jorddonationer. Det finnes risk för, att om man går till väga på det sätt, reservanten föreslår, kommer man att motverka själva donerandet, och då Stockholms Högskola givetvis har stora medelsbehov en sådan eventualitet kunna leda till, att kravet på understöd åt högskolan skulle växa sig starkare, därest man motverkade, att högskolan fick sitt penningbehov tillfredsställt just på detta enligt min mening för staten billigaste sätt. Därför tror jag, det skulle vara en synnerligen oklok finanspolitik att nu av högskolan taga ut dessa stämpelmedel. Tvärtom är det det minsta, man kan begära av staten i ett sådant här fall, att den efterskänker en stämpelskatt, som väl donator icke ursprungligen avsett skulle gå till staten.

Därför anser jag för min del det riktigaste vara att i detta fall bifalla utskottets förslag, då jag är ense med herr Nilsson i Kabbarp om, att skall över huvud ett kammarsbeslut i denna riktning draga några konsekvenser med sig, så kan det omöjligt bli annat än goda konsekvenser. Om ett nytt ärende av samma karaktär som detta kommer upp, är jag för min del beredd att liksom i det här fallet rösta för befrielse från stämpelskatt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Osberg: Jag vill bara gent emot herr Jönsson i Revinge säga det, att jag skulle mycket hellre gå med på att av statsmedel täcka den lucka, som här skulle uppkomma, än inslå på den här bogen. Efter en blivande utredning må man gärna säga, vilka donationer för ett visst ändamål, som kunna fritagas från stämpelskatt. Men om man slår in på denna väg, kommer riksdagen med säkerhet att år efter år överhopas med en massa liknande framställningar från sådana här institutioner.

Jag tror verkligen, att det vore mycket bättre att staten direkt till dylika institutioner utbetalade de belopp, som kunde anses behöfliga, än att man slår in på denna bog. Då frånhända vi oss, kan man säga, rätten att beskatta sådana donationer, som kunna anses mindre lämpliga.

Med denna syn på saken skall jag, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Kjellberg: Herr talman! Motionärerna äro troligtvis synnerligen tacksamma mot herr Osberg för hans välvilliga utfästelse, att han skulle vara intresserad för att lämna statsanslag i sådana fall som detta i stället för att nu efterskänka skatten till staten. Detta är ju alldeles tydligt med hänsyn till vad som här framhållits.

Jag tycker, att både i motionen och i utskottets utlåtande

hava framhållits starka skäl för den ståndpunkten, jämfört med vad reservanterna och herr Osberg framhållit, vilka äro rädda för konsekvenserna. Det är i utskottets utlåtande tydligt framhållet i ett citat, att det står riksdagen öppet att i varje särskilt fall bestämma, när det är fråga om sådana framställningar som denna. Och när det nu har gällt att understödja en institution, som redan haft sådan betydelse för vår andliga odling och vetenskapliga kultur och som med all visshet även kommer att få det, så är det i alla fall ganska underligt att höra herr Osbergs resonemang och hans önskan om att liksom utöva kontroll på, att icke allt för mycket donationsmedel tillföle dylika institutioner av andlig och kulturell innebörd.

Om restitution av utar Stockholms högskola erlåad arreskatt för en donation.

(Forts.)

Då det här är ett tillfälle för andra kammaren att lägga i dagen sitt intresse för en institution, som, grundad och underhållen av enskilda medel, hunnit så långt som Stockholms högskola och utträttat så mycket, så tror jag för min del, att andra kammaren gör rätt i att bifalla utskottets hemställan och därmed just visa sin omvårdnad om den andliga kulturen och om den vetenskapliga odlingen i vårt land. Det kan icke ligga någon djupare mening i att som herr Osberg komma och tala om, att detta är att överföra pengar från produktivt till improduktivt ändamål.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Jag hoppas, att herrarna icke anse det vara någon kulturientlig åtgärd, att jag uttalat mig på det sätt, jag gjort. Jag har icke, herr Kjellberg, satt mig emot någonting i utvecklingen av det syfte, som herrarna avse. Men jag säger, att det är fel bog, man slår in på, när man försöker befria dessa donationer från vissa avgifter. Då får man också taga konsekvensen och därifrån befria även sådana donationer, som tjäna mindre nyttiga ändamål. Jag har icke sagt, att denna donation är till ett mindre nyttigt ändamål, och jag vill heller icke motarbeta detta ändamål. Jag har endast velat säga det, att jag hellre ser, att man beviljar ett rent statsanslag i detta fall än att man slår in på en sådan väg som denna.

Vart skall det bära hän, mina herrar, när vi nu är efter år se, huru kapitalen fastläsas? Man får väl ändå säga, att detta tages från det produktiva fältet, vi har icke något annat att skörda ifrån. Nu komma dessa summor att fastläsas undan för undan. Vart skall det till sist gå, var skall man få rörelsekapital ifrån till hela maskineriets vidmakthållande? Det är detta, jag befarat, herr Kjellberg, att om vi gå på denna väg, så läsa vi oss själva fast. Jag vill icke sätta mig emot att hjälpa en skolinrättning, men då bör det ske på annat sätt.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord gentemot herr Osberg. Han har endast slagit fast, att han icke alls vill motverka det ändamål, som här är fråga om,

*Om restitution
av utav Stock-
holms hög-
skola erlagd
arvskatt för
en donation.*

(Forts.)

nämligen att understödja Stockholms högskola. Och han har vidare sagt, att han för sin del kan vara med om att bevilja statsanslag till institutioner för sådana ändamål. Skulle det då icke vara ganska praktiskt att denna gång, då han anser sig kunna bevilja statsanslag för detta ändamål, göra det i denna form? Jag skulle vilja hemställa till herr Osberg att taga denna saken under övervägande.

Jag ber endast, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid av herr Erlansson, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 186, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 97 ja mot 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

*Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag, under vissa förändrade förutsättningar, till bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen i en den 4 april 1919 dagtecknad och till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 390, hemställde utskottet, att riksdagen måtte, utan hinder av vissa förändringar i sättet för utredningens bedrivande, till fortsatt bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform, å extra stat för år 1920 under andra huvudtiteln bevilja ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Widell*, som med instämmande av herrar *Swartz*, *Ström-*

berg, Bergqvist, Wrangel och Pers yrkat, att utskottets motivering måtte erhålla annan i reservationen angiven lydelse; samt av herr *Kvarnzelius* mot vissa delar av motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Hederstierna: I detta utskottsbetänkande åberopas ett uttalande till statsrådsprotokollet år 1911, ett uttalande, som låg till grund för den processberedning, som då tillsattes. Då jag var med vid det tillfälle, då detta uttalande gjordes, har jag ett gott minne av, huru man då tänkte sig saken.

Man hade då redan förut beslutat, att man skulle utarbета ett förslag till ny strafflag, och man hade därvid uppgjort den planen att överlämna detta utarbetande åt *en* person, d. v. s. han skulle utarbета ett första principbetänkande, och sedan skulle det tillsättas några, som skulle granska detta och utarbета ett fullständigt lagförslag. Men principbetänkandet skulle framläggas till offentlig granskning, och sedan skulle utarbetandet äga rum.

Så har man också förfarit i fråga om strafflagen. Professor Thyren har gjort ett storartat principbetänkande och däri framhållit de synpunkter han anser böra vara vägledande vid den nya strafflagens utarbétande, och sedermera har det tillsatts en strafflagskommission, som håller på att med detta principuttalande som grund ge oss ett förslag till ny strafflag. På samma sätt avsåg man 1911, att man skulle förfara vid utarbetandet av det nya förslaget till processlag. Det tillsattes *en* person, som med biträde av några andra skulle göra ett sådant här principbetänkande. Efter framläggandet av detta betänkande skulle följa en diskussion i saken, och sedan skulle utarbetandet av lagen ske på den grundval, som blivit fastställd. Något sådant principbetänkande ha vi ännu icke sett, och det är väl att antaga, att det berott på att den person, som från början fick detta uppdrag sig anförtrott, blivit sysselsatt på annat sätt och icke kunnat fortfarande ägna sig åt arbetet. Därför finnes för närvarande ingenting offentliggjort av det arbete, som hittills utförts. Av upplysningar i utskottsbetänkandet finner man emellertid uppgivet, att det finnes vissa preliminära förslag inom viktiga områden av processrätten, och det är de förslagen, som man nu önskar skulle publiceras och anholder bestämt om att de skulle vara i god tid framlagda under 1920 års riksdag. Redan emot detta får man känna sig betänksam. Man kan icke begära, att ett sådant lagförslag framlägges förrän författaren till förslaget anser sig vara färdig därmed. Vems förslag skall det vara? Det kan uppenbarligen icke vara den avgångne kommissionsordförändens, ty hade han varit färdig med sitt förslag, hade det blivit framlagt, utan utskottet tyckes sväva i den föreställningen, att den nya ordföränden kunde hinna att till nästa års riksdag fullfölja detta förslag. Men man skriver icke lagar på samma sätt som man fullgör någon annan leverans, och jag tror det icke är möjligt för en person att åtaga sig att vara

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.
(Forts.)

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rätteljansreform färdig med ett lagförslag, i all synnerhet ett så stort lagförslag som det här är fråga om, inom en viss bestämd tid. Är det meningen, att hans förslag skall framläggas, får han väl själv avgöra, när han är färdig med den saken.

Det är i alla fall kanske det minst anmärkningsvärda i detta betänkande. Vad som man mest måste reagera emot förefaller mig vara att utskottet tydligen har tänkt sig, att det principbetänkande, som man nu begär, i likhet med vad man 1911 begärde skulle framkomma och framläggas till offentlig principdiskussion, men detta icke endast utom utan även inom riksdagen. Såvitt jag kan förstå skulle det komma att alldeles förrycka hela lagstiftningsarbetet i vårt land. Är det meningen att Kungl. Maj:t skall framlägga detta förslag för riksdagen och be den vara god och titta på det och granska det? Och skall riksdagen sedan rent av fatta bindande beslut med anledning av detta? Det vore ju högst besynnerligt. Eller är det meningen, att det endast skall bli föremål för diskussion i riksdagen vid ett diskussionsplenium, där vi skulle titta på dess riktlinjer och diskussionen skulle utgöra svar på frågan? Det är lika galet det ena som det andra. Hittills har alltid lagskrivningsarbetet gått till på det sättet, att ett utkast, ett förslag utarbetats, det undergår granskning av myndigheter och sakkunniga etc., och sedermera beslutar Kungl. Maj:t sig för att framlägga det, och så höres lagrådet, och sedan kommer det till riksdagen. Att nu på något sätt avvika från ett sådant förfaringssätt synes det mig man alldeles bestämt måste opponera emot. Det vore förfärligt farligt, om man här i riksdagen började på att fatta principbeslut, innan man sett hur ett lagförslag ser ur. Det kommer då antingen att från riksdagen heta: nej, det här vilja vi icke hava, utan vi vilja hava något helt annat, och då är man bunden därav, eller också säger riksdagen: det är alldeles utmärkt, var god arbeta vidare på detta. Men så kanske lagrådet och andra myndigheter fästa uppmärksamheten på brister i detsamma; man finner kanske, att det är alldeles oriktigt, och att det icke kan antagas. Då är riksdagen bunden av redan fattade beslut.

Hela detta förfaringssätt, som man tänkt sig i utskottet, att riksdagen skulle blanda sig in i lagskrivningsarbetet, innan ett fullständigt förslag föreligger, det kan icke vara riktigt. Man måste ur lagskrivningsarbetets synpunkt på det bestämdaste fästa uppmärksamheten på detta förhållande, och jag hemställer, huruvida det icke är alldeles nödvändigt, att man rättar till, vad statsutskottet i detta fall har skrivit. Det finns ju en reservation fogad till detta betänkande, där man uteslutit alla dessa satsar, om hur lagförslaget skulle publiceras, att principförslaget skulle inom viss tid föreläggas riksdagen och vidare hela denna diskussion inom riksdagen; och så vitt jag kan förstå, synes det vara synnerligen lämpligt, om alla dessa meningar uteslötes. I första kammaren har man i huvudsak enat sig om detta uttalande i reservationen; dock har man gjort en förändring, så att det skulle heta:

»Beträffande de av departementschefen förordade förändringarna i fråga om den s. k. processkommissionens organisation och planen för dess arbete hava inom utskottet framställt vissa betänkligheter. Utskottet anser» etc. i övrigt lika med reservationen.

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.
(Forts.)

Därmed har man icke bundit sig på något sätt, men man har sagt, att man finner att ärendet bör underkastas ytterligare utredning. Det är dock en mycket försiktig form för ett uttalande, och skall man välja mellan reservationen och utskottets uttalande, så synes det icke vara möjligt annat än att taga reservationen.

Herr talman! I anledning av vad jag sålunda anført ber jag att få hemställa om bifall till reservationen med den ändring däri, som företogs i första kammaren.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren yppade sitt missnöje med statsutskottets föreliggande utlåtande, men han gjorde det ur en synpunkt, som på intet sätt sammanfaller med de allmänna synpunkter jag för min del skulle vilja lägga på ifrågasvarande ärende. Han riktade sin anmärkning bland annat emot den principdiskussion, som här ifrågasättes, särskilt därför att den principdiskussionen skulle komma att dragas också inför riksdagen.

När jag begärde ordet i denna fråga, gjorde jag det, därför att saken har intresserat mig, då den enligt min mening är en av de allra största och angelägnaste livsfrågor, socialt sett, vi kunna befatta oss med. Frågan om ny rättegångsordning griper så djupt och intimt in i hela vårt folks liv, så att man måste säga sig, att det är en angelägenhet av första ordningen. Huru en sådan ny rättegångsordning kommer att utgestaltas, och vilka allmänna grundsatser, vilka fundamentalprinciper den kommer att vila på. Därför gäller det från början att se till, att det hela icke snedvrides, så att man till sist står inför en skapelse, som kanske ingen har önskat. För mitt allmänna sätt att se måste jag säga mig, att jag icke kan ansluta mig till den rent formella juridiska och gängse åskådningen, som tyckes mena, att samhällets lagar och förordningar äro grundvalarna för samhället och dess liv, utan jag ser saken på det sättet, att dessa lagar och förordningar endast avspegla det faktiska samhällstillstånd, som råder. Och därför måste jag också säga mig, när det gäller en sådan sak som en ny rättegångsordning, en rättegångsreform, så gäller det för oss att tillse, att vi ta den största hänsyn till vad som faktiskt är, så länge samhället är ett klassamhälle. Så länge vi i rättsåskådningen ha en avskuggning av den sociala splittring och motsättning, som råder, så länge få vi också räkna med, att talet om en absolut rättvisa och en absolut likhet inför lagen måste reduceras till att mera vara en fras än en verklighet. Och då gäller det, att man i lagskipningen och icke minst i rättegångsordningen får in ett nödvändigt korrektiv, som bildar, om jag så får uttrycka mig, en nödig social intressebalans, så att man där icke från bör-

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.
(Forts.)

jan, därför att man tillhör ett visst socialt skikt, skall vara pris-given åt motparten.

Det är från den synpunkten jag tror, att det också är nödvändigt att se till, att när vi nu fått det demokratiska genombrottet i landet och när folket på ett helt annat sätt trängt in i statslivet än förut, de principer, de allmänna grundvalar, varpå rättegångsreformen skall vila, måtte först av den svenska allmänna opinionen prövas och erkännas, innan man godtager ett färdigt och utarbetat förslag eller punkt efter punkt binder sig vid något, som vi icke kunna överblicka.

Detta var den synpunkt, som riksdagen också intog 1911. Det lades fram vid riksdagen 1909 ett förslag om tillsättande av en processkommission. Detta förslag avvisades av 1909 års riksdag. 1911 kommer en proposition igen. Då gäller det icke längre tillsättande av en processkommission utan då gäller det en *programkommission* med uppgift att utarbeta de allmänna riktlinjer och principer, som skulle ligga till grund för en kommande rättegångsreform. Det är också att märka, att namnet »processkommission» icke alls anses vara det passande för denna nya kommission. Man ser det redan därav, att när man letar i riksdagsregistret, man hittar för 1909 saken under rubriken »processkommissionen», men i 1911 års register finner man den under rubriken »rättegångsreformen» — en antydning redan här om den väsensskillnad, som råder mellan vad man åsyftade 1909 och vad som faktiskt beviljades 1911 av riksdagen. Vad riksdagen tillstyrkte 1911 på departementschefens förslag var, att det skulle tillsättas några personer, som skulle ha till uppgift att utarbeta så att säga *programmet, riktlinjerna för en kommande processkommissions arbete*. Departementschefen yttrade bland annat följande:

»Jag anser det emellertid böra tillses, om ej redan nu arbetet å rättegångsreformen kunde upptagas. Efter den utgång frågan om processkommissionen erhöll i riksdagen torde väl ett nytt förslag om tillsättande av en ny beredning för utarbetande av ett processlagförslag icke hava utsikt att vinna riksdagens godkännande. Den saken kunde ordnas på det sätt, att till en början några få personer — 2 eller möjligen 3 — erhålla i uppdrag att verkställa en utredning angående de grunder, varpå en ny processlag bör vila. En sådan utredning skulle icke utmynna i ett utarbetat förslag till lagtext; dess syfte skulle vara att lämna en allsidig belysning av de särskilda processuella frågor, vilka vid rättegångsreformens genomförande måste upptagas till övervägande, ävensom att anvisa den eller de möjliga utvägarna för dessa frågor lösande under de i vårt land givna förhållanden. Det grundläggande arbete, som sålunda utföres måste bli till stor nytta som *utgångspunkt* för det lagförslag, som därefter skulle upprättas. En beaktansvärd fördel med arbetets anordnande på detta sätt är även, att *grundprinciperna för den betydelsefulla, i folkets liv djupt ingripande reformen kunna bli föremål för allmän granskning, innan arbetet å det slutliga förslaget börjar*. Härigenom ökas vä-

sentligen förutsättningarna för att förslaget skall visa sig motsvara den allmänna uppfattningen i landet — något som för förslaget framgång är av allra största vikt.»

Ja, som herrarna märka, var det då uttryckligen sagt ifrån, att denna kommission skulle ha karaktären av en programkommission. Den skulle icke få skrida till verket att utarbeta färdiga lagförslag, förrän man här hade lagt fram de allmänna principer till diskussion, varpå reformen skulle komma att vila. Riksdagsbeslutet gick också i samma riktning. I riksdagskrivelsen uttryckes detta ytterligare i följande ordalag:

»Riksdagen har i likhet med departementschefen funnit synnerligen beaktansvärt, att genom arbetets förberedande anordnande på sätt, som nu föreslagits, grundprinciperna för den betydelsefulla reformen kunna bli föremål för allmän granskning, innan arbetet å det slutliga förslaget börjar.»

Ja, man märker alltså, att riksdagens ställning år 1911 var,

1) att en liten programkommission skulle utarbeta förslag till allmänna grundprinciper för en rättegångsreform;

2) att denna programkommissions utredning icke skulle utmyna i ett utarbetat förslag till lagtext;

3) att programkommissionens betänkande skulle tjäna som utgångspunkt för blivande lagförslag;

4) att denna utformade principiella utgångspunkt skulle underställas en allmän granskning innan utarbetande av det slutliga förslaget ens finge börja!

Nu frågar man sig: huru har denna riksdagens klart och tydligt uttalade vilja från 1911 efterföljts? Ja, när man ser på vad som skett — det har också i någon mån skisserats av den föregående talaren — så har det ingalunda varit en efterföljd av riksdagsbeslutet 1911 utan tvärtom ett ganska uppenbart trotsande av detta riksdagsbeslut. Ty i stället för att, som riksdagen uttryckligen krävde år 1911, man skulle utarbeta och för den allmänna opinionen till diskussion framlägga de allmänna riktlinjerna för denna reform, så har man skridit till ett utarbetande av lagtexter. Och nu ser man till sin förvåning, huru departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet hemställer, att denna nu tillsatta programkommission, som med orätt kallar sig »processkommission», skulle få gå till utarbetande av färdiga lagtexter med fullständiga motiv. Alltså ett fullständigt brytande av de linjer, som riksdagen uppdrog 1911.

Jag kan vidare nämna, att departementschefen år 1911 beräknade tiden för programkommissionens verksamhet till ungefär 3 år. Ja, nu ha 8 år förflutit, och vi ha ännu icke fått fram till allmänt beskådande dessa grundprinciper, dessa grundlinjer för rättegångsreformen; de efterlysas alltjämt. Och vi få vidare i propositionen den upplysningen, att programkommissionen redan har utarbetat lagtext i betydelsefulla delar. Man kan med andra ord alltså säga, att denna programkommission har gripit sig an med den uppgift, som icke var den förelagd, men har underlåtit att full-

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättsgångsreform.

(Forts.)

göra den uppgift, som var den förelagd. Man har då också rätt att ställa den frågan: *vem* har bemyndigat programkommissionen att konstituera sig som en processkommission, som utarbetar lagtexter? Man måste säga sig att här föreligger ett både oförklarligt och uppseendeväckande försök att gå aldeles på sidan om vad riksdagen så bestämt uttalade 1911, när riksdagen uttryckligen krävde ett principprogram såsom *utgångspunkt* för en allmän diskussion, innan frågan om utarbetandet av lagtexter finge göras aktuell. Här har man gått till utarbetande av lagtexter *utan att giva allmänheten en aning om de allmänna principer, varpå det hela till slut skulle komma att vila*. Man måste säga sig, att det här är bara att betrakta som ett *surrogat* för en diskussion av de allmänna principerna, när man nu gör gällande, att man på grundvalen av utarbetade lagförslag skall träda i kontakt med domare och lekmän. Det kan varenda människa räkna ut, huru det kommer att ske, om det här föreligger ett färdigutarbetat lagförslag och man sedan träder i kontakt med andra, som kräva att här och där få en förändring. Då kommer man att utan vidare motas med detta: om ni ändrar på denna punkt, så ramlar det hela. Ty, som presidenten Afzelius en gång betonade i första kammaren, hela processreformen kan betraktas som ett sinnrikt maskineri med en mängd kuggar, där varje kugge måste passa till den andra. Anhåller man då vid denna rådplägning att få en ändring på en punkt, komma naturligtvis herrar jurister att svara, att då komme allt att ramla och då förstöres hela reformen. Då räknar man naturligtvis med, att lekmännen inför detta skola kapitulera.

Försåvitt jag kan se, måste en sådan rådplägning på grundvalen av reden utarbetade lagtexter innebära en sådan förhandsbundenhet för de andra elementen, att det icke blir möjlighet att ändra på själva principerna. Och det var detta, som var huvudfrågan vid 1911 års riksdag, att få de allmänna grunderna för den reform, som berör folket på ett så intimt sätt. Alltså redan på ett tidigare stadium skulle detta trädande i kontakt med andra element ägt rum — nu är det något post festum. Och man måste säga sig, när man tar del av vad processkommissionen yttrat, att den obenägenhet att låta nya personer genomtränga, som det heter, det redan förefintliga materialet, man måste säga sig, att även om man härät ger den tolkningen, att det gäller nya *jurister*, så skulle det naturligtvis i lika hög grad gälla, om det komme lekmän, som ville ändra något på de grundprinciper, varpå det hela vilar. (Och när det vidare från processkommissionens sida göres gällande, att lekmännen skulle få taga del i arbetet på de områden, som för lekmännen vore särskilt betydelsefulla, då ställer åtminstone jag den frågan: är det icke så, att *all* lagstiftning här i landet är betydelsefull för lekmännen, eller finnes det en speciell lagstiftning för jurister och en annan för lekmän? Det är uppenbart, att lekmännen här ha lika stort intresse av alla kapitlen i denna lagstiftning som någonsin juristerna, ty icke är det väl meningen, att lekmannakåren, den stora allmänheten, bara skall vara objekt

och icke få uppträda som subjekt, att de skola vara *försökskaniner för juristeriet* i stället för att stå bakom som medbestämmande part vid reformens utgestaltning.

Nu har här också i propositionen tydligt framskymtat, att man vill lägga om det hela. Man låter visserligen förstå, att planen från 1911 är övergiven, men man försöker att komma fram på den linjen, att nu skall det hela repareras genom att man på ett *senare* skede får träda i kontakt med andra. Det kan vara skäl att inför denna moderna »demokratiska» åskådning i frågan erinra om en gammal hederlig *konservativ* åskådning, som gjorde sig gällande i första kammaren 1909. Det var herr Afzelius, som i remissdebatten den 23 januari 1909 yttrade följande, som jag skall be att få föredraga. Herr Afzelius sade:

»Nästan alla de lagar, om vilka jag nyss talat, ingripa på det allra djupaste uti folkets liv och förhållanden. Att skapa sådana lagar är icke en uppgift endast för den tekniska juridiken — ehuru väl det tekniska utformandet av lagarna, klarhet, enkelhet och följdriktighet, för deras tillämpning och därför ock för värdet av desamma har en mycket större betydelse än man i allmänhet antager. Nej, mina herrar, skapandet av sådana lagar är för mig en av statslivets allra högsta och svåraste uppgifter, ty därtill fordras också vad jag skulle vilja kalla ett folkpsykologiskt moment. Ett sådant arbete måste, såsom det kungliga valspråket lyder, utföras *med folket* och detta icke blott formellt genom riksdagsbehandling utan så, att dessa frågor verkligen följas av ett allmännare intresse och uppbäras av någon allmännare folkmening. De få icke vara endast en kammarprodukt. I alldeles särskild grad är detta förhållandet med rättegångsordningen, djupare än någon annan griper den in i folkets liv. Skall det bliva något bevänt med en reform av rättegångsordningen, måste den tagas upp ifrån botten.»

Ja, det synes mig, mina herrar, som om andra kammaren skulle hava all anledning att göra dessa ord av presidenten Afzelius till sina egna och understryka, att skall en sådan rättegångsreform verkligen komma att få den nödvändiga grundvalen, så skall den också räkna med vad Afzelius kallar 'det folkpsykologiska momentet' och redan från början tillse, att principerna och riktlinjerna komma att röna ett bestämmande inflytande av folkets breda lager, som dock äro de, som reformen närmast angår. Jag ber också att få erinra om ett annat yttrande av samme talare. I anledning av utskottets utlåtande, som förelåg den 10 mars 1909, yttrade Afzelius bl. a.: »En lagberedning, som skall taga hand om rättegångsförfarandet, *får icke vara ett arbetsutskott av jurister*, utan den måste stå i ständig samverkan med en delegation av kloka och förståndiga män från andra verksamhetsområden, en delegation, som icke endast går till granskning av ett färdigt förslag, utan som under arbetets fortgång är i ständig rapport med de arbetande ledamöterna och av vilka dessa på varje punkt kunna lära känna vad folket tänker och tål.»

Ang. anely för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.
(Forts.)

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

Ja, där hava vi ju i precis utformning detta krav, som jag här sökt framhålla, att det får icke vara en sak för ett litet arbetande utskott av jurister, utan det måste vara en sak, som sker med allra största öppenhet och under inflytande av den allmänna opinionen och dess omdömen. Den föregående ärade talaren erinrade om ett slags mönster i det fallet, nämligen utarbetandet från professor Thyréns sida av allmänna principer för en reformering av vår strafflag, och nog måste man säga sig, att när det gäller rättegångsreformen, man hade haft ännu större anledning förvänta, att här hade lagts fram ett liknande principbetänkande till allmän diskussion.

Jag tror, att här måste allt vad småfolk heter i landet ställa sig synnerligen betänksamt gentemot det försök, som gjorts att snedvrida denna fråga. Det gäller ej bara arbetarklassen, utan det gäller också den svenska bondeklassen, den svenska allmogen i allmänhet. Det finns en gammal god tradition i vår rättshistoria, en tradition, som förkroppsligats i den svenska nämnden, tanken, att den som står inför domareskranket skall också bland de dömande hava möjlighet att möta vissa schatteringar, som kunna förstå hans speciella läge. Där har man denna intressebalanstanke genomförd, och det är den tanken vi hava all anledning slå vakt omkring nu, ty den symboliserar just vad vi kräva av en rättegångsreform, nämligen det *folkliga* inslaget, och det är detta folkliga inslag, som äventyras, om det hela skall bli bara en kammarsprodukt av teoretiska jurister. Ty det är icke bara fråga om att få det fulländade teoretiska systemet, där det ena kan konstnärligt sammanfogas motsägelsefritt med det andra, utan vad det gäller är att få en sådan tingens ordning, som verkligen speglar vad folket verkligen känner och tänker, och det är för att få en sådan förutsättning till stånd man måste säga sig, att det är nödvändigt att tanken från 1911 upptages, att vi få dessa allmänna riktlinjer och principer till diskussion och på det sättet också sättas i tillfälle att här från början öva inflytande på hur *det* skall se ut, som skall byggas upp på dessa principer.

Jag har, herr talman, intet annat yttrande än om bifall till utskottets hemställan, men jag har icke kunnat underlåta att göra dessa erinringar.

Herr statsrådet Undén: Herr talman! Då justitieministern tyvärr ligger sjuk, har jag velat yttra några ord i denna fråga. I anledning av några antydningar i utskottets utlåtande och i den föregående ärade talarens yttrande ber jag först att få försäkra kammaren, att intresset för att erhålla en modern och folklig processordning är minst lika stort hos regeringen som hos denna kammare. Regeringen har verkligen icke haft för avsikt att överraska riksdagen med något utarbetat lagförslag, från vilket andra synpunkter än de juridiska äro eliminerade. Det är för oss fullkomligt lika uppenbart som för någon här i kammaren, att en processordnings värde i eminent grad är beroende

av i vad mån folket har kontroll över och aktivt medverkar vid processförfarandet.

Här är emellertid icke fråga om en blivande processordnings innehåll, utan om organiserandet av själva utredningsarbetet. Det skall visst icke bestridas, att detta utredningsarbete har blivit hämmat och försenat genom en hel rad av omständigheter, som givetvis äro synnerligen att beklaga från processreformens synpunkt. Det är nu justitieministerns avsikt genom den proposition, som här föreligger, att få arbetet bättre ordnat och påskyndat. Processkommissionen skulle i det syftet få en kollegial sammansättning. Den skulle koncentrera sitt närmaste arbete på just den del av processlagstiftningen, som har det största allmänna intresset och som på samma gång är av central natur inom hela detta område, nämligen domstolsorganisationen. Innan detta betänkande angående domstolsorganisationen framlägges för offentligheten till allmän diskussion, skulle det tillkallas en rad representanter för olika intressen för att deltaga i utformandet av principerna och förslaget. De invändningar, som nu riktas mot denna plan, dels i viss mån av statutskottet och dels av den föregående talaren tyckas innefatta en kritik i det avseendet, att enligt dessa uppfattningar man i stället borde hava ett principbetänkande, en principmotivering angående grundvalarna för hela processlagstiftningen, innan man över huvud befattar sig med att utarbete något slags lagutkast.

Emellertid vill jag först framhålla, att kommissionen för sin del från början har haft den uppfattningen, att ett principbetänkande icke kunde lämpligen utarbetas utan att man också gjorde lagutkast, och jag vill erinra om, att det föregående principbetänkande angående rättegångsväsendet vi hava här i landet, nämligen lagberedningens på 1880-talet, var lagt på det sättet, och efter den förebilden har man inom kommissionen fattat direktivet angående utarbetande av ett principbetänkande. Jag skulle för min egen del vilja säga, att jag icke tror det vore fruktbart att bara skriva ner en motivering utan att försöka omsätta förslagen i lagutkast, och jag tror därför, att det även för den kommande offentliga diskussionen är av synnerlig betydelse att lagutkast medfölja motiveringen.

Hela den föregående talarens resonemang utgick ifrån, att det var någon så avgörande skillnad mellan å ena sidan principbetänkandet och å andra sidan lagförslag, lagtext över huvud taget, att kommissionen skulle på något vis hava brutit mot direktivet för sitt arbete genom att alls befatta sig med lagtexten. Den uppfattningen kan jag ingalunda dela, och den där skarpa distinktionen mellan en programkommission och en processkommission förefaller mig hänga alldeles i luften. Naturligtvis är det däremot så, att man icke behöver genomarbete dessa lagutkast så noggrant på samtliga områden. Det beror alldeles på förhållandena. Man kan alltså göra detaljarbetet mer eller mindre ingående.

Jag påpekar också, att om detta förslag antages, så att dom-

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

stolsorganisationen närmast förberedes i samråd med lekmän och andra utomstående, så skulle naturligtvis en dylik anordning ingalunda ersätta eller förhindra den offentliga diskussionen. Så snart detta betänkande föreligger i tryck, blir det ju föremål för en offentlig diskussion, och det är alltså en missuppfattning, när man utgår ifrån, att den föreslagna anordningen skulle vara något surrogat för den offentliga diskussionen. Det är visst icke så, att kommissionen skulle kunna lägga fram inom denna korta tid ett genomarbetat förslag till lagtext, avsett att definitivt föreläggas riksdagen, utan avsikten är att komma med ett lagutkast och en principmotivering till detta lagutkast.

Så är det en annan omständighet, som jag tror utskottet förbisett och även den föregående talaren, den nämligen, att det finnes vidsträckta områden inom processlagstiftningen, där det förhåller sig så, att inga egentliga meningsskiljaktigheter finnas, utan där det gäller att införa i den svenska processlagstiftningen vissa allmänt erkända moderna principer. Det kan givetvis icke vara riktigt att förhindra kommissionen att fortsätta arbetet på sådana områden även i detaljerna. Jag tror tvärtom, att där måste både Kungl. Maj:t och kommissionen hava fria händer att anordna utredningsarbetet efter omständigheterna.

Jag skulle med åberopande av vad jag sålunda anfört vilja säga, att jag tycker att utskottets motivering är i vissa delar både oklar och föga ägnad att verkligen innefatta några direktiv för den kommande utredningen, och därför skulle jag tro, att det vore önskvärt, att kammaren inte bunde regeringen vid de otydliga direktiv, som uti statsutskottets utlåtande äro givna.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! För min del är jag i mångt och mycket ense med utskotts majoriteten och även herr Engberg i vad de sagt. Bakom utskottets utlåtande spårar jag nämligen en kritik av det sätt, på vilket processkommissionens arbete hittills varit planlagt, och en känsla av misströstan över, att man ännu sett så litet resultat av detta arbete. Och den kritiken och den känslan finner jag för min del mycket berättigade. Jag antager för övrigt, att vi litet var vilja giva utskottet rätt i, vad det därutinnan kan hava haft att anmärka. Men en annan sak är, om de uttalanden, som utskottet i anledning härav framställer i sin motivering, äro i allo välbetänkta. För min del undrar jag verkligen, om det är praktiskt att giva de anvisningar, som utskottet har givit. Exempelvis tror jag, det kan ifrågasättas, om det är lämpligt beträffande ett sådant arbete, som här är fråga om, att strängt dela upp detsamma i ett principbetänkande och ett fullständigt lagförslag. Den saken har ju redan herr statsrådet Undén uttalat sig om, liksom även den förste talaren, och jag skall därför icke vidare ingå på densamma. Jag vill endast säga, att jag för min del tvivlar på, att detta är den rätta marschen beträffande ifrågavarande lagarbete.

Även tror jag, man har skäl att tvivla på, att det är lämp-

ligt, att riksdagen nu ger en bestämd order, att vi skola ha ett förslag färdigt att framläggas för 1920 års riksdag. Såsom herr Hederstierna redan anmärkt, kan man knappast begära, att författarna till ett lagförslag i allmänhet skola framlägga detsamma, innan de själva äro fullt tillfredsställda därmed och benägna att underställa det allmänheten till offentlig kritik.

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.
(Forts.)

I det här fallet är det dessutom en omständighet, som jag anser icke böra lämnas obeaktad, och det är, att utskottets kritik här kommit att i viss mån träffa en person, som är alldeles oskyldig till det dröjsmål, som hittills må hava förekommit i detta avseende, nämligen processkommissionens nuvarande ordförande. Han har blott en ganska kort tid innehaft detta uppdrag, och om man försöker sätta sig in i hans ställning, förstår man, att det skall kännas ganska obehagligt att redan i början av sitt arbete få en sådan föreskrift, som han nu skulle få av riksdagen: »Var så god och ha ert betänkande färdigt till 1920 års riksdag». Det förefaller mig vara väl mycket begärt. Jag tror icke, att statsutskottet riktigt satt sig in i, vad det vill säga, att erhålla ett dylikt direktiv. För min del vill jag instämma i statsrådet Undéns uttalande i detta avseende — mycket försiktigt, sasom det bör vara — att det kan hända, att riksdagen icke alltid lämpligen bör giva detaljerade direktiv för ett sådant lagstiftningsarbete som detta.

Herr Engberg uttalade sina farhågor för, att en verkligt folklig rättegångsreform skulle kunna förfuskas, om icke utskottets riktlinjer följdes och om man icke uttörde arbetet så, som år 1911 ställdes i utsikt. Jag har aldrig funnit, att herr Engberg varit så klenmodig förr, att han trott, att riksdagens rätt att slutligen bestämma på ifrågavarande område skulle kunna eluderas genom att det förberedande arbetet lades efter den ena eller andra linjen. Det lär väl i alla fall vara så, att riksdagen har fullständigt i sin makt att kassera ett förslag, som befinner sig i den anmärkta punkten vara otillfredsställande. För övrigt vill jag säga, att jag har svårt att tro, att någon lagberedning, som skall utarbета ett förslag till processreform här i landet, skulle våga sig på att lägga den reformen så, att den icke bleve en verkligt folklig reform. Skulle vederbörande i detta avseende misslyckas, så har jag för min del den bestämda övertygelsen, att riksdagen, icke minst andra kammaren, bestämt skulle avvisa varje försök att förfuska rättegångsreformen.

Herr Nilsson i Kabbarp: Ja, herr talman, med den obesvärade ärlighet, som merendels utmärker min enkla person, vill jag för det första bekänna, att jag ganska litet förstår detta ärende, och för det andra, att jag med jämnmod skall se, vare sig kammarrens ledamöter besluta i överensstämmelse med utskottets förslag eller med reservationen, när jag hyser mina farhågor att det går på sned i alla fall. Men då jag allt sedan vår sagnade kamrat Gustaf Odqvists dödliga fränfalle blivit hedrad med upp-

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.
(Forts.)

draget att vara utskottsavdelningens mycket vice ordförande, anser jag mig skyldig att säga ett par ord.

Detta utskottsbetänkande utgör naturligtvis ett uttryck för en misstämning, som förefinnes här och där mot den s. k. processkommissionen och det arbete, den hittills tycks hava utfört. Denna misstämning beror för det första därpå, att den ståndpunkt, som statsmakterna intogo 1911, har blivit övergiven, för det andra därpå, att när processkommissionen slagit in på sin egen väg, har den kommit fram med vissa smärre lagförslag, som, då de förelagts riksdagen, visat sig vara åtminstone delvis, allt annat än ägnade att mötas med något allmänt bifall, och för det tredje beror måhända denna misstämning i någon mån därpå, att man under hand har fått åtminstone någon kännedom om en planerad ny domstolsorganisation, som väckt tysta dubier.

Nu är det gudbevars så, att det bland statsutskottets ledamöter icke finnes några jurister. Vi äro där lekmän allihop, och när vi försöka forma de tankar, som vi på detta område kunna hysa och tycka vara de riktiga, så blir det naturligtvis icke så riktigt gjort, som om vi haft jurister ibland oss, och det är därför givetvis icke alltför svårt för kammarens juridiska kapaciteter att påvisa, att i ett eller annat hänseende utskottet misslyckats i sina försök. Men det synes mig dock, att den kritik, som här ägnats utskottets uttalande, ingalunda varit så svår, att kammaren icke skulle kunna bifalla utskottets hemställan.

Gemensamt för utskottsmajoriteten och reservanterna är detta, att allesamman hysa vi vissa betänkligheter i fråga om processkommissionen och dess arbete. Skillnaden är bara den, att utskottsmajoriteten ger någon antydning om, vad det är för betänkligheter vi hysa, då däremot reservanterna hålla tyst med, vad det är för betänkligheter de ha. Det synes mig, om man jämför dessa två uttalanden, vara att föredraga, att man säger ifrån, vad det är för betänkligheter man hyser.

Jag får kanske också meddela, att i känslan av vår diletтанtism på detta område, trädde vi i förbindelse med herr justitieministern. Han hade vissa bestämda erinringar att göra mot avdelningens första utkast till utlåtande. I allt väsentligt rättade vi oss efter dessa erinringar. Jag skulle därför tro, att utskottets uttalande icke innehåller några saker, som skulle vara alltför övervinneliga.

Jag skall med dessa få ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag, dock med den lilla ändring i motiveringen — en ändring, föranledd av det uttalande, som gjorts av herr Hederstierna — att på sid. 6 där det talas om önskvärdenheten av, att en offentlig principdiskussion om kommissionens riktlinjer måtte komma till stånd, orden »både inom och utom riksdagen» strykas. Det kan vara onödigt att de stå där, och så till vida går jag gärna opponenterna till mötes.

Herr Branting: Herr talman! Det är ju något ovanligt, att

ett betänkande, vars motivering genom första kammarens beslut redan förfallit, ifall det här skulle bli ett beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan, ger anledning till en debatt av detta slag, men jag kan icke hjälpa, att jag tror, att man dock har sina starka skäl, när man här fäster stort avseende vid, vilket beslut som andra kammaren går att fatta i detta stycke.

*Any. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.*

(Forts.)

Jag skall gärna säga, liksom herr Nilsson i Kabbarp, att jag också är lekman på detta område och att det vore tänkbart, att juristerna skola kunna övertyga mig om, att det kan finnas ett och annat fel, som slunkit in i detta utlåtande. Men så mycket vågar jag i motsats mot honom säga, att jag är viss om, att min känsla för att det väsentliga i detta utskottets uttalande är riktigt, är på rätt väg gent emot de erinringar, som här gjorts från juridiskt håll. Det riktiga, såsom jag ser saken, är nämligen ingalunda, att man genom detta uttalande skulle ifrånsätta andra kammaren ge uttryck åt någon sorts misstämning mot processkommissionen eller den ena eller andra medlemmen i densamma. utan huvudsaken är väl, om det föreligger något skäl, varför andra kammaren skulle frångå den uppfattning, som var gemensam för statsmakterna år 1911 angående huru denna ofantligt viktiga sak skall ordnas. Och det måste jag säga, att när jag lyssnade till t. ex. den ärade talaren på statsrådsbanken och hörde hans argumentation för, att det skulle vara svårt att komma med principer, utan att på samma gång komma med någon lagtext, så blev jag bra litet övertygad om, att hans resonemang träffade sakens kärnpunkt. Sakens kärnpunkt synes mig vara den, att statsmakterna 1911 voro ense om, att denna i hela vårt folks liv så ingripande reform skulle förberedas på sådant sätt, att det bleve möjligt att, innan man skred till det slutliga avgörandet om densamma, därom föra en fruktbar och mångsidig för att icke säga allsidig diskussion. Detta bör ske därigenom, att man förfar så, att principerna först klarläggas och det blir en diskussion om dem, som föres så, att man verkligen sedan kan gå till att med full kannedom om vad man gör fatta beslut. I stället har man mer eller mindre omärkligt glidit in på en helt annan väg, i det att den ena lilla detaljförändringen efter den andra så småningom fört oss över på utvecklingsgång, där vi i någon mån äro på förhand bundna, utan att denna principdiskussion kunnat komma fram, därför att det stora och allmänna direktiv, som gavs processkommissionen 1911, icke blivit uppfyllt. När saken ligger så, synes det mig, att de, som äro nöjda med denna utveckling, borde visa att det varit alldeles förträffligt, att vi på dessa vägar förts in i en viss riktning och att vi skola alldeles uppgiva den tanke, som var bestämmande 1911, nämligen att först få principerna klart framlagda. Men så har icke visats, och jag tror icke heller, att några efterföljande talare kunna komma att visa, att detta skulle vara bäst.

Jag kan för min del icke finna annat, än att det visst icke, såsom herr statsrådet Undén sade, är någon »oklarhet» i vad utskottet skriver här i sin motivering. Och det är icke heller frå-

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

ga om att giva direktiver på något orimligt sätt, som herr Petersson i Södertälje syntes vilja urgera skulle vara fallet, när han talade om, att det var orimligt att begära, att ett förslag skulle vara färdigt redan till 1920 års riksdag. Detta står ju icke såsom något direktiv, utan det står: »Efter vad utskottet inhämtat, anser sig kommissionen kunna offentliggöra lagutkast» etc. Det är något väsentligt annat, än att riksdagen skulle sätta kniven på strupen på kommissionens medlemmar i detta avseende. Det förefaller mig, som om den saken låge mycket klar.

Frågan är då, huruvida andra kammaren vill för sin del vidhålla, att det skall förfaras i denna fråga på samma sätt, som man varit ense om 1911, eller om man alldeles skall lägga om den arbetsplan, som då bestämdes. Jag kan icke hjälpa, att jag tror, att de synpunkter som finnas hos den ärade kår, varom här är fråga och som jag sätter mycket högt i många avseenden, den kår, som härordagen i en diskussion här i kammaren betecknades som det civila livets officerare, de böra ändå i någon mån korrigeras och mötas av en vaken uppmärksamhet från menige mans sida, d. v. s. från dem, som stå utanför de juridiska kretsarna i samhället. För att dessa synpunkter från menige man skola kunna komma fram och för att det demokratiska inslaget skall kunna förstärkas i vår blivande processordning, för att detta skall ske på mest tillfredsställande sätt, är det alla skäl, att andra kammaren nu år 1919 står fast vid sitt yrkande att icke genom småbeslut låta på förhand binda sig, utan i stället först få principerna klart framlagda, så att möjlighet vinnes att få dem diskuterade och behandlade. Det är därför, jag icke kan instämma med min ärade vän herr Nilsson i Kabbarp, då han säger, att det är rätt likgiltigt vad andra kammaren nu kommer till för uttalande. Jag tror, att andra kammaren skulle begå ett olyckligt och kanske ödesdigert felgrepp, om den följde första kammarens reservation på denna punkt och således för sin del uppgåve det krav, varom alla vore ense år 1911, och varemot inga väsentliga erinringar blivit gjorda. vare sig ifråga om dess riktighet eller dess genomförbarhet.

Det har redan av herr Engberg påmint om det förfarande, som tillämpades med avseende på strafflagsreformen, där professor Thyrén gav en rad principutredningar, innan man skred till den närmare utformningen av lagtexten. Det är åtminstone för lek-männen så gott som ofattligt, varför det icke skulle kunna tillgå på detta sätt även här, och jag tror verkligen, att de jurister, som voro med om att föra fram denna sak år 1911, väl ändå icke hade tänkt sig så litet in i saken, att de icke skulle ha sett, om det fanns några hinder, som praktiskt sett gjorde det omöjligt att komma fram på den väg, som de voro med om att tillråda riksdagen att gå år 1911.

Jag måste därför, herr talman, för min del på det bestämdaste vidhålla yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Endast en liten replik till herr

statsrådet Undén. Han amärkte, att 1884 års betänkande kunde tagas som exempel på, hur man framlagt ett principbetänkande tillsammans med lagtext. Jag ber då att få erinra honom om, att det var just den omständigheten, att man lade det hela så snävt, som man där gjorde, utan att först ha den allmänna folkopinionen med sig, som var bakgrunden till den pessimism, som genomändes herr Afzelius' anförande i första kammaren år 1909, då han, såsom herr statsrådet Undén skall finna av protokollet, just antydde frågans föregående öden, och det med sådan styrka inskröpdes, hur nödvändigt det var, att ett upptagande av frågan på nytt skedde med hänsynstagande till de folkpsykologiska momenten, så att man hade folket med sig.

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

Med anledning av en anmärkning av herr Jakob Pettersson, att riksdagen hade i sin makt att slutligen pröva och avgöra denna fråga, vill jag bara säga det, att det dock är en helt annan sak. Riksdagen kan visserligen förkasta eller antaga ett dylikt färdigt lagförslag, när det en gång framlägges, men det vore en olycklig situation, om man icke från början ordnade det så, att lekmanna-inflytandet och hänsynen till folkpsykologiska moment finge göra sig gällande redan på det stadium, där de allmänna principerna och riktlinjerna utformas.

Det är därför herr talman, som jag icke kan finna, att den av herr Pettersson i Södertälje påpekade säkerhetsventilen på något sätt skulle vara tillfyllest.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det borde väl kanske också sägas något från lantmannahåll i denna för svenska folket så viktiga fråga. Vårt folk har sedan uråldriga tider haft icke endast respekt, utan också förtroende för rättskipningen i landet, och detta förtroende har, som vi alla veta, varit grundat därpå, att man på lekmannahåll fått sedan urminnes tider deltaga i rättskipningen. Vi torde också i vårt land stå på en betydligt bättre grundval, då det gäller att utbygga rättegångsväsendet än de flesta andra folk. Vi stå nu emellertid inför utsikten att få en ny rättegångsordning, och denna reformtanke torde vara en av de mest betydelsefulla, som på flera årtionden kommit upp hos vårt folk. Det gäller att bestämma och utforma, huru rättsprövningen för långa tider framåt skall ordnas i vårt land. Den diskussion, som här pågår, visar ju ganska tydligt, att det finnes olika synpunkter, som vilja göra sig gällande. A ena sidan ha vi den uppfattning, som uteslutande företrädes av juristerna som yttrat sig, å andra sidan den, som uteslutande företrädes av lekmännen.

Jag kan icke gilla herr Hederstiernas syn på saken, då han vill, att det uteslutande av jurister uppgjorda förslaget först skall sändas ut genom Kungl. Maj:ts försorg till myndigheter och ämbetsverk med inforändrande av yttranden, och sedan föreläggas riksdagen, d. v. s. den beslutande myndigheten, till prövning. Jag kan inte gilla denna herr Hederstiernas mening. Jag tror tvärtom, att även lekmannasynpunkterna böra få göra sig gällande re-

Aug. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

dan på det förberedande stadiet, så att man räknar med dessa synpunkter från början.

Vi känna alltför väl till, att det inom utskott och riksdag icke gärna är möjligt — åtminstone är det mycket svårt — att sedan en uredning pågått i en fråga, och de olika myndigheterna yttrat sig, få någon genomgripande förändring i ett framlagt förslag. Jag håller icke det för det viktigaste, huruvida detta förslag kommer något år förr eller senare. Huvudsaken är, att förslaget, när det kommer, är sådant, att det passar vårt svenska folk och att dess rättsbegrepp är byggt på den gamla grundvalen.

Den, som lever ute i bygderna och ser, hur det under de sista årtiondena går till med den grundläggande utredningen i mål mellan tvenne parter som råkat i delo med varandra och lagen skall skipa rätt dem emellan, han förstår vad jag menar. I allmänhet är det ju så — åtminstone har det blivit så på sista tiden — att det är unga jurister, som ha att göra den första undersökningen i målet, och dessa gå till sitt arbete med liten eller snart sagt ingen erfarenhet. Härtill kommer, att nämndemännen allt för ofta tröttna på att sitta kvar i nämnden så länge, som de gjorde förr. Deras inflytande är icke längre detsamma som i forna dagar. Då kunde dessa gamla hedersmän sitta kvar årtionde efter årtionde. I allmänhet blevo de också ganska lagfarna, och det hände ofta, att domarna vädjade till dessa mäns omdöme. Tidsandan och brådskan ha gjort, att de, som äro intresserade i ekonomiska företag eller som ha större eller mindre lantbruk att sköta, få ägna hela sitt intresse och all sin tid åt dessa sina uppgifter. Detta gör att nämndemännen enligt min mening alltför ofta bytas om. Ofta är det ju så, att de ordinarie innehavarna av domsagorna ägna sig åt andra göromål, och det som jag nyss nämnde, sitter en ung och oerfaren man såsom ordförande i häradsrätten, där själva den grundläggande prövningen av målen göres, och det är efter denna utredning och de protokoll, som där sättas upp, som övrrätterna sedan skola döma. Jag ser i detta tillvägagångssätt en fara för rättskipningen, och kan man på något sätt komma till något bättre, vore det enligt min mening mycket önskvärt.

Det är en sak, som jag här måste uttala min glädje över, och det är, att man från socialdemokratiskt håll fått ögonen öppna över vikten av, att vid vårt rättsväsens utformande det praktiska förståndet i tid får göra sig gällande, så att det hela icke överlätes endast åt juristsynpunkter. Hade denna syn på saken gjorts gällande, då vi hade frågan om summa revisibilis före, så hade utgången helt säkert blivit en annan, än den då blev, och folket i de djupa leden även fått mera kärlek och respekt för rättsprövningen och alla fått lika möjligheter att vädja till högre rätt aningen det gällde större eller mindre omtvistade värden.

Herr talman, då jag inom utskottet varit med om den formulering, som utskottet här framlagt, vill jag betona, att vi gjort denna för att bereda det praktiska lekmannaförståndet plats i kommissionen så att innan något mera ingående arbete göres och

innan någon lagtext skrives, detta allmänna praktiska förstånd också får tagas med i räkningen. Jag har dock icke något att erinra mot den ändring, som herr Nilsson i Kabbarp föreslog, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den av herr Nilsson i Kabbarp sålunda föreslagna ändringen.

*Anq. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.*
(Forts.)

Herr Statsrådet Undén: Herr talman! Jag skulle naturligtvis gärna vilja instämma med herr Branting, då han beklagar, att processkommissionens ledamöter så ofta dragits ifrån sin egentliga huvuduppgift och nödgats sysselsätta sig med andra utredningsarbeten på mera perifera områden, något, som jag också framhöll i mitt föregående anförande. Men vad jag riktar mig emot i utskottets utlåtande, det är, att utskottet kritiserar den plan för arbetet, som kommissionen nu framlägger. Just då regeringen har föreslagit att ordna arbetet inom kommissionen så, att man mera skulle komma tillbaka till vad man ursprungligen avsåg, då betraktar utskottet detta, åtminstone såvitt framgår av den första delen av dess yttrande, som ett avsteg från de ursprungliga linjerna. Vad som nu föreslås, är ju, att kommissionen skall koncentrera sig på den centrala delen av sitt område, nämligen domstolsorganisationen, och att den skall adjungera med sig representanter för lekmän, för speciella domareintressen o. s. v. för att i samråd med denna krets framlägga ett förslag, som sedan kan bli föremål för allmän diskussion. Då detta av utskottet betraktas som ett avsteg från den ursprungliga planen, framhöll jag, att om detta arbete försiggår så, att det framlägges lagutkast jämte motivering, så kan man inte säga, att detta icke är ett principbetänkande, ty med ett principbetänkande följer gärna ett lagutkast för att visa, hur man tänkt sig principerna genomförda.

Jag skulle vidare vilja framhålla, att processkommissionen är efter år vid varje riksdags början framlagt en redogörelse för sitt arbete, och det har då under alla dessa åren visat sig, att den varit sysselsatt med att uppgöra lagutkast. Detta har emellertid icke föranlett någon erinran från riksdagens sida. Jag tror alltså, att den plan, som är skisserad i propositionen, i själva verket är av den natur, att den måste tillfredsställa kammaren.

Herr Branting: Jag måste vidhålla, att herr statsrådet Undén och jag alldeles gå förbi varandra, ty han tror alltjämt på något sätt, att jag vill angripa processkommissionen. Det är icke min mening, och hans försvar för denna kommission är således något, som ju kan ha sitt värde, men som icke träffar vad jag här velat framhålla, nämligen att det viktiga ur vår synpunkt är att först få fram ett principbetänkande. Om det sedan därvid bör vara vidhäftade några mer eller mindre utformade lagutkast, är något, som vederbörande själva få taga under övervägande. Det är principbetänkandet, som är huvudsaken, och som begärdes redan år 1911, och som alltjämt efterlyses. Nu synes det ju emellertid genom den arbetsplan, som är uppgjord, vara meningen

Ang. anslag att mera tillmötesgå denna synpunkt, och sätillvida äro vi alltså för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

Jag begärde emellertid ordet för att göra en liten rättelse i mitt yrkande. Jag hade icke från min plats kunnat uppfatta den ändring, som herr Nilsson i Kabbarp, utskottets avdelningsviceordförande, föreslog. Det gällde nämligen strykandet av några ord uppe på sidan 6: »både inom och utom riksdagen». Dessa ord äro fullkomligt överflödiga, men kunna möjligen ge anledning till missförstånd, och för min del har jag alltså icke det minsta emot att förena mig i herr Nilssons i Kabbarp yrkande, således på bifall till utskottets hemställan med utelämnande av dessa överflödiga ord.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Då den kungl. propositionen behandlades å avdelningen i utskottet, föreföll den vid första påseende vara nog så oskyldig, men ju mer man arbetade sig in i frågan, desto mer kom man underfund med, vilken stor vikt det ligger i det uttalande, som återfinnes på sidan 5 i propositionen och som jag skall tillåta mig att citera, därför att det synes mig peka på skillnaden mellan vad man önskade år 1911 och vad man i år föreslår skall göras. Det heter där på följande sätt: »Då i 1911 års statsverksproposition förordades, att i första rummet ett principbetänkande skulle utarbetas, angavs såsom en härmed förenad fördel, att grundprinciperna för den betydelsefulla, i folkets liv djupt ingripande reformen kunde bliva föremål för allmän granskning innan arbetet å det slutliga förslaget började. En sådan föregående granskning av grundprinciperna för de blivande lagförslagen är även enligt min mening önskvärd, men den synes mig böra åstadkommas därigenom, att kommissionen på grundvalen av utarbetade lagutkast träder i överläggning rörande reformens centrala problem icke blott med representanter för domarkåren utan även med företrädare av skilda lekmannaintressen». Det är däri, som skillnaden enligt mitt och, som jag tror, även utskottets förmenande, ligger.

Det är icke riktigt vad man menar med att lägga fram en sak för offentligheten, att man förfar på det sätt, som av statsrådet ifrågasatts, att det visserligen, som det heter i fortsättningen av hans yttrande, skall tillkallas representanter för näringslivet liksom ock för olika fackorganisationer och meningsriktningar och att dessa skulle få taga del av vad herrar jurister tänkt sig och för sin del gjort på ett förberedande stadium av arbetet. Det kunna vi för vår del icke godkänna eller anse vara alldeles detsamma som att få fram en offentlig principdiskussion. Det är detta, som varit avgörande för utskottet, åtminstone på avdelningen — det vågar jag säga — då man skrivit sitt utlåtande så, som skett.

Jag skall tillåta mig att också peka på en annan sak, som jag tror, att utskottet för sin del sätter värde på, och det är vad som sägs i propositionen med anledning av en framställning av föreningen Sveriges stadsdomare, som begär, att representanter för denna kår skulle få komma in i arbetet i processkommissionen.

Processkommissionen, som yttrat sig däröver, har framhållit, att »det visserligen vore önskvärt, att såväl underrättsdomarna i stad och på landet som överrättsdomarna finge i lämplig omfattning medverka vid kommissionens arbete genom särskilda härtill förordnade personer, men att dessa domarerepresentanter icke syntes böra insättas i kommissionen såsom ständiga biträden. Säkerligen skulle det, såsom i utlåtandet vidare yttras, föranleda en betydande tidsutdräkt, om nya personer skulle få rådrum att genomtränga det betydande studiematerialet och överläggningarna om redan behandlade frågor måste för deras skull återupptagas från början.»

Ang. anslag för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

Det är synnerligen välgörande att få ett sådant uttalande, och jag för min del sätter mycket stort värde därpå, ty det visar ju, att man erkänner nödvändigheten av att få in folk till detta arbete, som ha kännning med folkets breda lager, och det är den synpunkten, som jag för min del vill stryka under, på samma gång som jag icke kan neka mig nöjet att säga, att processkommissionen för sin del skriver mycket tvetydigt, då den kan sätta i fråga, att dessa personer icke skulle få tillfälle att genomtränga det betydande studiematerialet, emedan det skulle ta för lång tid. Ja, men vad är då i all rimlighets namn meningen? Är det icke meningen, att den eller de personer, som inkallas, skola få tillfälle att sätta sig in i de problem, det gäller, och att bilda sig en uppfattning om vart vägarna leda? Jag skulle tro, att det vore på sin plats, att man från den folkvalda kammarens sida sade ifrån, att någon sådan skumraskpolitik icke får bedrivas på ett så viktigt område som detta, utan att det framför allt skall ges tillfälle och tid åt dessa inkallade stads- och lantdomare, som ha erfarenhet om, hur folkets breda lager känner och tänker, att sätta sig in i vad det är fråga om. Vad jag på det allra bestämdaste har velat reagera mot är, att processkommissionen här synes förutsätta, att det skulle draga så långt ut på tiden, att det förden skull är omöjligt.

Jag kan icke såsom herr Nilsson i Kabbarp taga detta så: à la bonheur, det får gå, hur det vill; det blir lika bra i alla fall. Jag anser tvärtom för min del, att det finnes all anledning att hålla på utskottets förslag. I detta avseende vill jag till tröst för herr Pettersson i Södertälje säga, att det just är sista delen av utskottets motivering, som utformats i samråd med chefen för justitiedepartementet. Om det sedan särskilt beträffande den delen skulle råda någon oklarhet om vad man vill, stannar åtminstone inte en så förskräckligt stor del av ansvaret därför på utskottets konto, utan man får nog anse, att detta på sin höjd blivit medskyldigt i fråga om den avfattning, som här givits utskottets uttalande.

Så skall jag endast be att få säga ett par ord till. Herr Nilsson i Kapparp förde på tal, att vi icke voro jurister, och jag höll på att säga: gudskelov för det. Vi ha för vår del lagt det vanliga sunda bondeförnuftets syn på denna sak och kommit till det resultatet, att även ifrån den synpunkten är det åtskilligt att

Ang. anslag
för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

(Forts.)

göra i saken. Det är därför, vi ha satt in så pass mycken energi bakom, för att få fram en motivering, som åtminstone skulle leda till det resultatet, att man i möjligaste mån ställde sig till efterrättelse, vad riksdagen menat med de direktiv, som den gav, då det första steget togs för att få detta arbete igångsatt.

Det är just det, som jag här velat understryka, och jag kan icke neka mig att säga, att det är alldeles klart, att för juristerna behöves det icke så förfärligt stora och långa principbetänkanden. Det behöves icke något utpekande av, vilka vägar det är, man skall gå, utan det, som det är fråga om här, är att klarlägga för vårt folks breda lager, huru det kommer att se ut, och det är *det*, som vi vilja ha gjort.

Jag skall be att få sluta med att få säga, att jag för min del verkligen vägar hoppas, att andra kammaren för sin del, icke skall vara mindre folklig, mindre öppen till sin läggning, än vad presidenterna Petersson och Afzelius — såsom herr Engberg här genom citat upplyste om — vid den föregående behandlingen av denna fråga ha visat sig vara. Vill ni icke ställa er på någon undanvänd ståndpunkt här i kammaren, vill ni icke tillåta, att det arbetas alltför långt, innan vi få veta, vart herrarna vilja leda oss, bör också andra kammaren för sin del sluta upp kring utskottets förslag med den ändring, som påyrkats av herr Nilsson i Kabbarp.

Sedan vill jag tillägga ett par ord, som kanske äro överflödiga, men som dock torde förtjäna sägas. Det är icke på det sättet, att vi velat klandra processkommissionens ordförande, icke ens processkommissionen, ja, vi ha icke heller velat klandra herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, utan det är mot de nya metoder och vägar, som blivit anvisade såsom surrogat för, vad man ursprungligen fått löfte om, som vi måste reagera.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som av herr Nilsson i Kabbarp föreslagits.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o) Bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring beträffande motiveeringen, som under överläggningen föreslagits av herr Hederstierna samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveeringen, som föreslagits av herr Nilsson i Kabbarp; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 6.

Ang. anslag
till arbetslöshetens bekämpande.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande jämte en i ämnet väckt motion yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! I sammanhang med statsutskottets föreliggande utlåtande har jag ansett lämpligt att jämväl besvara en med andra kammarens tillstånd den 5 februari 1919 av kammarens ledamot herr K. J. Karlsson framställd interpellation, vars besvarande jag ansett lämpligast böra anstå, tills en säkrare överblick av de nuvarande förhållandena på området kunnat vinnas.

Ang anslag till arbetslöshetens bekämpande.
(Forts.)

Då utskottet satts i tillfälle, att meddela upplysningar rörande det aktuella läget å arbetsmarknaden, torde härom nu allenast böra erinras, att utvecklingen i det stora hela fortgått på sätt, som i propositionen framhölls såsom sannolikt. Inträdet av den varma årstiden medförde sålunda som vanligt en lättnad, som tydligt återspeglad sig i såväl arbetsförmedlingsanstalternas rapporter rörande förhållandet mellan arbetsökande och lediga platser som ock i uppgifterna rörande antalet arbetslösa.

Det är särskilt jordbruket och dess binärningar samt vissa andra sommarsäsongsarbeten, som erbjudit utkomstmöjligheter för ett betydande antal arbetare. Det allmännas understödjande verksamhet har till följd härav kunnat begränsas, då denna verksamhet givetvis icke bör antaga sådana former, att den yngre lediga arbetskraften därigenom lockas kvar i arbetslöshet i stället för att såsom under normala förhållanden lämpa sig efter marknadens växlingar och ställa sig till förfogande för produktionens nödiga vidmakthållande.

Emellertid får icke förbises, att en stor del av näringslivet nu befinner sig i ett mycket svagt läge, så att en skärpning av svårigheterna eller till och med endast ett dröjsmål med den allmänna och den handelspolitiska situationens uppklarande kan medföra beklagliga verkningar även i arbetslöshetshänseende. Dessa obestridliga risker föranledde regeringen till att trots den bekymmersamma statsfinansiella ställningen hemställa om så betydande anslag för arbetslöshetens bekämpande, som nu av statsutskottet förordats. Genom bifall till förslaget härutinnan skulle till Kungl. Maj:ts förfogande för innevarande år stå ett belopp av 12 miljoner kronor. Såsom i propositionen och utskottsutlåtandet nämnts, måste tillräckligheten av detta belopp bedömas med hänsyn tagen till det faktum, att under de sista månaderna av nästlidet år omkring 5 miljoner kronor anvisades till användning huvudsakligen under detta år. Följden härav har också blivit, att intill denna dag endast något mera än en miljon kronor av årets anslag behövt tagas i anspråk och att sålunda för återstående 7 månader skulle finnas disponibla närmare 11 miljoner kronor. Ihågkommas bör vidare, att dessa medel väsentligt utdrygas genom kommunens skyldighet att till understödsverksamheten bidraga med i regel halva beloppet. Det är också känt, att många kommuner förberett sig på denna bidragsskyldighet samt att av landstingsmedel finnas anvisade sammanlagt över 2 miljoner kronor för åtgärder till arbetslöshetens bekämpande. Läger man härtill, att såväl staten som landsting och kommuner hava betydande resurser att vid be-

Ang. anslag
till arbets-
löshetens
bekämpande.
(Forts.)

hov utvidga sin företagarverksamhet allt efter förhållandenas krav så torde det vara klart, att samhället står ganska väl rustat mot även en ökad arbetslöshet.

Skulle emellertid en svår depression träffa vårt näringsliv och därmed arbetslösheten antaga verkligt stora dimensioner, torde regeringen, såsom också i utskottsutlåtandet förutsatts, finna en dylik eventualitet så allvarlig, att riksdagen borde beredas tillfälle att överväga den förändrade situationen och de ytterligare åtgärder, som av den kan föranledas. Förslag i ämnet kan i så fall föreläggas den urtima riksdag, som torde komma att under sommarens lopp inkallas.

Det torde i detta sammanhang böra erinras, att arbetslöshetens omfattning under instundande vinter väsentligen blir beroende av det resultat, som kan komma att framgå ur riksdagens behandling av lagförslaget om arbetstidens begränsning. Även om verkningarna av denna lags genomförande ej kunna på förhand med säkerhet beräknas, så är det otvivelaktigt, att en icke ringa utökning av arbetsstyrkorna skulle föranledas av densamma.

Med det nu anförda torde jag få anses hava besvarat interpellantens första fråga, vilken avhandlar igångsättande av arbeten för statens räkning för arbetslöshetens bekämpande och beviljande av tillräckliga anslag för arbetslöshetsunderstöd.

Interpellantens andra fråga gäller initiativ från regeringens sida för att förmå kommuner och enskilda att genom igångsättande av arbeten eller genom andra åtgärder bekämpa arbetslösheten. Vädjanden i nu angivet syfte hafva under kristiden vid några tillfällen från regeringen eller arbetslöshetskommissionen riktats till vederbörande och i allmänhet mötts med förstående. Vad särskilt enskilda arbetsgivare angår, har arbetslöshetskommissionen i den framställning, som närmast legat till grund för den nu behandlade propositionen, vitsordat, att de visat mycket stort intresse för att hålla sina arbetsstyrkor samlade. Enligt vad kommissionen meddelat, hava jämväl åtskilliga arbetsgivarorganisationer, exempelvis inom textil-, konfektions- och skoindustribranscherna, enhetligt organiserat sina medlemmars understödsverksamhet och hava för detta ändamål utbetalats flera miljoner kronor, genom vilka det allmännas kostnader i motsvarande grad förmins-kats. Ett mycket stort antal arbetsgivare hava vidare sökt att vid det tvungna nedläggandet av sin normala tillverkning bereda sina arbetsstyrkor annat tillgängligt arbete. Likartade strävanden hava kommit till uttryck inom åtskilliga kommuner, om ock finansiella skäl mångenstädes föranlett större återhållsamhet än eljest varit önskelig. Självfallet är det också regeringens avsikt att i nu angivet syfte även i fortsättningen söka uppehålla kontakten med kommuner och enskilda, särskilt för det fall att arbetslösheten tenderar att taga större omfattning. Helt visst komma även arbetarorganisationernas arbetslöshetskassor att efter mättet av sina resurser fullfölja sin hittillsvarande mycket erkännansvärda strävan att stödja sina arbetslösa medlemmar.

Vidkommande interpellantens tredje fråga, när förslag till statens arbetslöshetsförsäkring kan bliva färdigt föreläggas riksdagen, får jag meddela följande.

Socialförsäkringskommittén, vars uppdrag avsåg utarbetande av förslag till lagstiftning såväl angående obligatorisk sjukförsäkring som om arbetslöshetsförsäkring, ansåg sig vid påbörjandet av sitt arbete visserligen böra omedelbart anordna förberedande utredningar med avseende å båda dessa frågor, men var tillika av den uppfattning, att av flera skäl frågan om sjukförsäkring närmast borde av kommittén beredas till slutlig lösning och att den slutliga behandlingen av frågan om arbetslöshetsförsäkring borde anstå, till dess att förslag i förstnämnda fråga blivit utarbetat. Under arbetets gång har kommittén därför till övervägande del ägnat sin uppmärksamhet åt frågan om sjukförsäkringen.

Kommittén har så mycket hellre ansett sig kunna ordna sitt arbete på nu nämnda sätt, som under hela den tid, kommittén haft att taga befattning med dessa frågor, förhållandena på arbetsmarknaden till följd av kända orsaker varit mer eller mindre abnorma och därför icke ägnade att lämna erforderlig vägledning för utarbetandet av definitivt förslag till arbetslöshetsförsäkringens ordnande. På grund härav kunde en dylik försäkring, som måste avse mera normala förhållanden, ej heller antagas komma att bereda understöd, motsvarande under kristiden rådande behov, för vilkas avhjälpande som bekant såväl i vårt land som även i länder med lagstiftning om arbetslöshetsförsäkring särskilda åtgärder visat sig vara erforderliga. Såsom nämnts har emellertid kommittén låtit genom ordföranden och vissa av kommitténs ledamöter utföra nödiga förberedande arbeten och utredningar även i detta ämne och har för övrigt vid sammanträden behandlat de allmänna synpunkter, som för frågans lösning kunna komma i betraktande. Särskilt har kommittén haft tillfälle att i Köpenhamn taga kännedom om den danska arbetslöshetsförsäkringen.

Om, såsom kommittén beräknat, dess förslag angående obligatorisk sjukförsäkring kommer att avgivas fram emot hösten innevarande år, torde, med hänsyn till det redan utförda arbetet för frågan om arbetslöshetsförsäkringen, möjlighet vara för handen att förslag härom skall kunna av kommittén avlämnas före utgången av nästkommande år.

Vidkommande statsutskottets föreliggande utlåtande, finner jag med hänsyn till de möjligheter, som förefinnas att, om så erfordras, äska ytterligare anslag för ändamålet, utskottets förslag, som ansluter sig till den kungl. propositionen, vara av allt att döma fullt tillräcklig för att kunna med lugn möta även en ökad arbetslöshet. Jag har således all anledning att förorda bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

*Ang. anslag
till arbets-
löshetens
bekämpande
(Forts.)*

Ang. anslag
till arbets-
löshetens
bekämpande.
(Forts.)

Herr Karlsson i Sandviken: Herr vice talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra ett tack för svaret på interpellationen, och jag ber att därtill endast få lägga ett par ord.

När jag framställde min interpellation den 5 februari, var det hotande på arbetsmarknaden. Arbetslösheten började göra sig starkt gällande, och otaliga voro de brev, som till mig personligen framkommo rörande vad som kunde göras angående arbetslösheten. Det var därför, jag väckte min interpellation vid detta tillfälle. Särskilt låg det mig om hjärtat att fortast möjligt få fram den arbetslöshetsförsäkring, som kommittén arbetat på och som det är nödvändigt att vi fortast möjligt få fram till behandling. Ifrån den tidpunkten och till nu har ju en lång tid förflutit, och några förändringar till det bättre ha ju inträffat, vilka man givetvis icke kan annat än glädja sig åt. Jag har därför ingenting att invända gent emot svaret, när jag vet, att den summa, som för närvarande står till förfogande för arbetslöshetens bekämpande, belöper sig allt som allt till omkring 11,000,000 kronor, och jag tror för min del, att det kommer att gott räcka till, såvida icke några andra saker komma att inträffa, och skulle så bliva förhållandet, få vi hoppas på, att, såsom ställts i utsikt, en urtima riksdag kommer att sammankallas, att vi vid det tillfället, om så skulle behövas, få behandla saken.

Jag skulle härtill endast vilja tillägga några ord. När exempelvis nödhjälpsarbeten anordnas för arbetslöshetens bekämpande, bör det såsom regel gå igenom allt detta arbete, att det icke tages till intäkt för att möjligtvis sänka arbetslönerna i sådan utsträckning, att det icke går att leva på dem, ty därigenom uppstår givetvis misstro till alla dessa nödhjälpsarbeten, som komma att anordnas.

En sak, som framför allt gjorts till föremål för framställningar ifrån arbetarnas egen sida, är också, att när det utgår anslag för arbetslöshetens bekämpande, bör det i största möjliga utsträckning vara produktiva arbeten, som skola utföras med detta understöd, ty arbetarna se i regel icke gärna, att de få mottaga understöd, utan att giva full valuta för detsamma. Den allmänna synpunkten bör åtminstone få göra sig gällande vid varje tillfälle, och det är därför att hoppas på, att de tendenser, som för närvarande visat sig de sista dagarna särskilt vid en del järnbruk, där driften i någon mån avstannat, icke skola göra sig gällande i någon större grad. Jag tror för min del, att det endast är ett trick eller ett vanligt schackdrag ifrån vissa grupperns sida vid dessa tillfällen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ordet lämnades härefter till

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att som första ärende på föredragningslistan

för i morgon bland två gånger bordlagda ärenden sättes statsutskottets utlåtande nr 163, därefter statsutskottets utlåtanden nr 164 och 165 och vidare i nu nämnd ordning statsutskottets utlåtanden nr 194, 195, 196, 197 och 198, samma utskotts utlåtanden nr 189, 190 och 191, bevillningsutskottets betänkande nr 55, bankoutskottets utlåtanden nr 75 och 76, bankoutskottets memorial nr 77 och statsutskottets utlåtanden nr 200 och 201 samt därefter utskottens utlåtanden i den ordning, vari de förekomma på dagens lista.

Denna hemställan bifölles.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från sammansatta stats- och jordbruksutskottet:

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utvidgning och förbättring av Grytans artilleriskjutfält; och

från jordbruksutskottet:

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen övensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, i vad rör jordbruksärenden.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 270 med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 44, i anledning av väckt motion om ändringar i § 52 rege-
ringsformen och § 33 riksdagsordningen;

nr 45, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 21 riksdagsordningen;

nr 46, i anledning av väckt motion angående första kammarens avskaffande och införande av enkammarsystem;

nr 47, i anledning av väckt motion angående förslag om tillägg till grundlagarna i syfte att åstadkomma verklig folkstyrelse; och

nr 48, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en folkoutröstning till utrönande av huruvida folket önskar den monarkiska statsförfatningens bibehållande eller införande av republik;

statsutskottets memorial, nr 203, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till pensionsförsäkringens genomförande;

andra sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion med förslag till ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring; och

nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i 6 och 33 §§ lagen om allmän pensionsförsäkring;

tredje sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i 6 och 33 §§ lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1919 års klass; och

nr 5, i anledning av väckt motion angående avskaffande av den allmänna värnplikten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 259, i vad den innefattar förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 61, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 1, § 6 mom. 1 och § 8 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.;

nr 62, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 15 § 4 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

bankutskottets memorial och utlåtanden:

nr 79, angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksbanken;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsunderlag för länsveterinärer; och

nr 81, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående statsbidraget till riksgäldskontorets änke- och pupillkassa m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fri rättegång m. m., såvitt propositionen innefattar förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken, dels en i ämnet väckt motion; och

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2, 9 och 37 §§ i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete ävensom i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § i nyssnämnda lag;

jordbruksutskottets memorial, nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslag till lantmåteriväsendet m. m.; samt

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,03 e. m.

In fidem
Per Crowvall.
